

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hračka jako didaktická pomůcka pro dítě
předškolního věku

A toy as a didactic tool for preschool children

Vypracovala: Andrea Špindlerová
Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph. D.
Místo a rok odevzdání: České Budějovice, 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....

Podpis

Dne: 13. 4. 2015 v Českých Budějovicích

Andrea Špindlerová

Poděkování

Děkuji PhDr. Aleši Pospíšilovi, Ph. D. za pomoc při vedení bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat Evě Desenské za cenné rady a vstřícnost při konzultacích a Miroslavu Míškovi za odbornou pomoc při samotné realizaci bakalářské práce.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na dětskou hru a hračku. Herní předmět je zde koncipován jako didaktická pomůcka, která má pomáhat při vývoji dítěte v období jeho předškolního věku. Práce je rozdělena na dvě části - praktickou a teoretickou.

V první, teoretické části, najdeme shrnutí základních informací o hračce pro předškolní věk – její definici, jakým způsobem se vyvíjela, včetně problematiky těchto herních předmětů pro věkovou kategorii tří až šesti let. Najdeme zde zmíněny funkce a význam hračky pro preprimární sféru vývoje, včetně důležitých aspektů rozvoje osobnosti v předškolním období.

V druhé části práce jsou aplikovány shrnuté poznatky o problematice předškolního dítěte a dětské hračky. Je zde rozvinuta metoda a realizace vybraného herního předmětu – stavebnice. Celkový postup a realizace tří vybraných stavebnic, určených pro děti ve věkové skupině čtyř až pěti let. Cílem práce je zhotovit takové stavebnice, které budou rozvíjet dětskou imaginaci a prostorové vnímání.

Klíčová slova

Herní předmět, hračka, vliv a funkce hračky, dřevěná hračka, didaktická pomůcka, dítě předškolního věku, rozvoj dítěte předškolního věku.

Abstract

The submitted bachelor thesis is focused on child's play and a toy. Game object is conceived as a didactic tool assisting in the development of a child during his or her preschool age. The work is divided into two parts - practical and theoretical.

In the theoretical part we can find a summary of basic information on a toy for preschool age - its definition, how it evolved including the issue of these game objects for the age of three to six years. We can learn about the functions and importance of toys for pre-primary development including important aspects of personality development in the preschool period.

In the second part of the thesis summarized knowledge on preschool children and children's toys is being applied. The method and implementation of the selected game object – a construction set- is being described. The overall progress and implementation of three selected construction sets intended for children around four to five years. The aim of the thesis is to create construction sets that will develop children's imagination and spatial perception.

Key words

Game items, toys, influence and function of toys, wooden toys, teaching aids, preschool age child, child preschool age development

Obsah

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. VÝVOJ HERNÍHO OBJEKTU V PRŮBĚHU STALETÍ	11
1. 1 Hračka jako posvátný a uctíváný předmět	11
1. 2 Herní předmět ve starověkých kulturách	12
1. 3 Změna v pojetí hračky	13
1. 4 Nové pojetí dětství	14
2. HISTORIE HRAČKY NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	16
2. 1 Tradiční hračka	16
2. 2 Moderní hračka.....	17
3. SOUČASNÉ POJETÍ HRAČKY V DNEŠNÍ DOBĚ.....	19
3.1 Definice hračky.....	19
3.2 Význam a funkce hračky.....	20
3. 3 Vliv hračky ve vývoji a výchově dítěte	21
4. KLASIFIKACE HRAČKY.....	24
4. 1 Druhy hraček a jejich specifika.....	24
4. 1. 1 Hračky pro určitý věk	25
4. 1. 2 Materiál, jako vedoucí úloha hraček	26
4. 1. 3 Hračka, jako prostředek při rozvoji.....	28
4. 1. 3. 1 Hračky plnící funkci didaktickou.....	28
4. 1. 3. 2 Socializace jako klíč k mravnosti	29
4. 1. 3. 3 Učení krásnu	30
5. ZÁKLADNÍ MOMENTY VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE DÍTĚTE	32
5. 1 Tělesný vývoj předškolního dítěte	32
5. 2 Seznámení s hračkou pomocí smyslů.....	33
5. 3 Utváření svého „ Já“	34
5. 4 Vývoj dítěte po stránce kognitivní.....	35
5. 4. 1 Paměť a myšlení	36
5. 4. 2 Vnímání a pozornost	36

5. 4. 3 Inteligence.....	37
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
6. ZÁMĚR PRÁCE.....	40
7. POČÁTKY TVŮRČÍHO PROCESU.....	41
8. SAMOTNÁ REALIZACE HERNÍCH PŘEDMĚTŮ.....	43
8. 1 Stavebnice č. I.....	43
8. 2 Stavebnice č. II.....	44
8. 3 Stavebnice č. III.....	46
9. ZÁVĚR.....	47
10. PŘÍLOHY.....	50
I. Návrhy stavebnice č. 1.....	50
II. Návrhy stavebnice č. 2.....	55
III. Návrhy stavebnice č. 3	60
IV. Finální stavebnice.....	66
IV. I. Stavebnice č. 1.....	66
IV. II. Stavebnice č. 2.....	69
IV. III. Stavebnice č. 3.....	71
11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
1. Tištěné zdroje	74
2. Elektronické informační zdroje	75

ÚVOD

V mnoha publikacích se dočítáme, že hra a s ní spojená hračka, je v předškolním období nepostradatelnou součástí vývoje dítěte. Uvádí to i Donald Winnicott ve své publikaci *Playing and reality*, kde zmiňuje, že hračka doprovází dítě už od raného dětství. ¹ Herní předměty provází děti už od nepaměti a jsou neodmyslitelnou součástí jejich života. Jsou už několik let předmětem nejrůznějších zkoumání a teoretických úvah a jejich vliv na dětské uživatele je nesporný.

Hračka v předškolním období představuje nejbližší a nejoblíbenější předmět, skrze který může reflektovat a vnímat okolí kolem sebe. Pro dobrou a kvalitní hru je ovšem zapotřebí kvalitní hračka, a nejenom ta. Winnicott zdůrazňuje i vliv samotného prostředí, ve kterém dítě žije. ² Taková kvalitní a správně vybraná hračka může dítěti napomáhat v jeho složité vývojové fázi a můžeme napomoci v jeho celoživotním učení, které začíná už od útlého věku. Nabízí se tedy otázka: Jak taková kvalitní hračka vypadá a co všechno může rozvíjet?

Taková kvalitní a správně vybraná hračka může dítěti napomáhat v jeho složité vývojové fázi a může napomoci v jeho celoživotním učení, které začíná už od útlého věku. Nabízí se tedy otázka: Jak taková kvalitní hračka vypadá a co všechno může rozvíjet?

Téma bakalářské práce *Hračka jako didaktická pomůcka předškolního věku* bylo zvolena proto, aby prohloubila nejenom mé znalosti, co se týče hraček pro dětské uživatele, ale především toto téma bylo zvolené proto, aby poukázalo na to, jak lze formou hraček děti vzdělávat. Teoretická část práce se tedy zabývá samotným herním objektem. Jeho historií, funkcí a jeho vlivem v preprimární sféře. Poukazuje také na význam hraček v oblasti historické, pedagogické i psychologické. Pohled je zaměřen i na obecný vývoj předškolního dítěte, v závislosti na herních předmětech. Jsou zmíněny nejdůležitější prvky vývojové psychologie dítěte.

¹ WINNICOTT, D. W. *Playing & Reality*. Routledge, 2005. s. 1.

² Ibid., s. 110.

V praktické části byl tvůrčí proces zaměřen na hračku, jako na objekt určité estetické a didaktické hodnoty, který by měl příznivě ovlivňovat vývoj dítěte ve věku tří až šesti let.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VÝVOJ HERNÍHO OBJEKTU V PRŮBĚHU STALETÍ

Herní předmět se v průběhu dějin velice změnil a prošel velkou transformací. V dnešní době můžeme zpětně pozorovat celkový vývoj těchto předmětů od pravěkých dob až po dnešní moderní dobu.

Změnila se nejenom funkce hračky, ale velkou změnou prošel především materiál a způsob výroby hraček. Od tradičních rukodělných výrobků se postupem času přešlo k technicky pokročilejším a modernějším postupům, které odstartovala zejména průmyslová revoluce. Právě ona přivedla velký boom do této oblasti a umožnila široký vývoj.

V průběhu tak dlouhého vývoje se u hraček změnilo nejen jejich určení, ale i pojetí. V dnešní době je na tyto předměty, které jsou už výhradně určeny jen dětem, kladen velký nárok a očekávání.

V následujících kapitolách je podrobněji rozepsán vývoj herního předmětu od samého prvopočátku jejich vzniku.

1.1 Hračka jako posvátný a uctíváný předmět

Hračka doprovází člověka již od dob pravěku, kdy jeden z našich předchůdců člověka, homo habilis – člověk zručný, zřejmě používal předměty, které lze označovat za hračky. Doklady o tom, že hra provází člověka již od dob vzniku můžeme hledat v archeologických vykopávkách a v současnosti i v nejrůznějších literárních publikacích, kterých je v současné době na toto téma dostatek.

Mnoho lidí, zabývajících se historií hraček, se ve svých názorech na jejich určení různí. Budeme – li hovořit především o prvotních hračkách, které se v dávných dobách objevily, je takovéto určení předmětů (jako skutečnou hračku) velmi složité a názory na toto označení se velice různí. Pracovnice Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského, Věra Mišurcová, za takovéto náznaky hraček považovala předměty, které byly zhotovené převážně z přírodních materiálů jako byl kámen, dřevo nebo například hlína. ³ Sami ale

³ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 9.

víme, že dříve dětem mohly sloužit, a většinou tomu tak i bylo, předměty denní potřeby. Takové „hračky“, které byly snadno dostupné, jednoduché a splňovaly žádoucí potřebu.

Jedním z nejznámějších příkladů pravěkých hraček, které můžeme jmenovat, mohou být podle českého průmyslového výtvarníka Viktora Fixla, dochované sošky matky zvané venuše, či sošky nejrůznějších zvířat, známé jako amulety. Právě tyto předměty se dochovaly především díky různorodým rituálům, kdy byly vkládány do hrobů mrtvých.⁴ Z tohoto důvodu se vede velká spekulace o takovýchto předmětech, zda opravdu sloužily k dětským hrám nebo byly používány čistě jako kultovní předměty.

Teprve až ve starověkém Egyptě lze s jistotou hovořit o skutečných hračkách tak, jak je známe my. Takovéto hračky byly podle Mišurcové zhotovovány nejčastěji z rákosu nebo z papyru, jelikož se jednalo o snadno dostupný materiál. Postupem času se hračky budou nadále rozvíjet a jejich funkce při kultovních a rituálních obřadech už nebudou natolik tou hlavní funkcí, jak se budeme moci dozvědět v následujících kapitolách.

Už v průběhu starověkých kultur je možné sledovat změnu jejich funkce. Začnou sloužit k jinému účelu, než pouze jako obřadní předměty.⁵

1.2 Herní předmět ve starověkých kulturách

Rozebereme-li si trochu podrobněji starověké kultury, můžeme zjistit, že například ve starověkém Egyptě hra a právě hračka samotná výrazně ovlivnila život dětí. V tomto období se již vyskytují nejenom hračky z přírodního materiálu, jako byl již zmíněný rákos a papyrus v předchozí kapitole, ale začínají se už objevovat i nové materiály. Zmínit můžeme například hračky, které byly vyrobeny z keramiky nebo ze dřeva. Hračky se začaly dokonce rozvíjet i po stránce technické - byly více propracované. Objevují se nejrůznější míče, dřevěné káči, panenky a různá dřevěná zvířátka na kolečkách.⁶

⁴ FIXL, V. a OPRAVILOVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. s. 5.

⁵ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 9.

⁶ MARTINA. *Hry a hračky starých Egypťanů*, [online]. 4. 11. 2007, [cit. 28. 11. 2014]. Dostupné na: <http://masch.blog.cz/0710/hry-a-hracky-starych-egyptanu>.

V době starověkého Řecka a Říma převzala hračka vliv nejenom na samotné dítě, ale na celou společnost. Hry se uplatňovaly ve společenských aktech, jako byly olympijské a scénické hry. Z konkrétních příkladů se zachovaly nejrůznější vozíky, figurky vojáků a koníků pro chlapce. Děvčata pak měla panenky z textilu, dřeva a hlíny, ale i ze slonoviny, jantaru, mramoru, stříbra nebo ze zlata.

Nejenom v Řecku probíhaly známé hry konané v amfiteátrech, ale také v Římě se vedle kultovních her rozvinuly i hry zábavné, z nichž nejznámější můžeme jmenovat hry jezdecké nebo zápasy gladiátorů.⁷

1.3 Změna v pojetí hračky

Ve středověku nastává poměrně velká změna v pojetí hračky. Takovouto velkou změnou bylo, že hračky ztrácely funkci náboženskou a sloužily primárně pro zábavu a pobavení dětí. V tomto období se hračky nejvíce rozšířily a vyvíjely ve vyšších vrstvách společnosti. Nejpozoruhodnější doklady těchto hraček bychom tedy mohli hledat v aristokratických rodinách či u bohatých měšťanů, kde takovéto hračky bavily dívky i chlapce. V čase je možné sledovat jakousi dvojí strukturu vývoje dětských hraček. Těch, které vznikaly pro bohatší rodiny a těch, které vznikaly pod rukama samotných rodičů nebo dětí.⁸ V takovémto případě se hračky vyráběly nejčastěji z látky nebo vyřezáváním do dřeva a podle Fixla tyto hračky interpretovaly vlastní představu a zkušenosti těch, kdo je vytvářeli.⁹

V tomto období se mimo jiné začíná formovat i struktura naší tradiční hračky, kterou rozebereme v pozdějších kapitolách.

Vrátíme-li se ke hračkám, které sloužily pro bohaté, nalezneme zde rozličné množství panenek a domečků, které byly vyráběny pro děvčata nebo například cínové vojíčky, které sloužili zas pro pobavení chlapců. Takovéto hračky velmi často odrážely ve zmenšeném měřítku okolní věci a používala se

⁷ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 9

⁸ ZDENDOS COMPANY, *Museum hraček Rychnov nad Kněžnou – Historie hraček*, [online]. 2011, [cit. 9. 12. 2014]. Dostupné na: <http://www.muzeumhracek-rk.cz/>.

⁹ FIXL, V. a OPRAVILOVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. s. 5.

u nich tématika nynější doby.

Zásadním zlomem pro vývoj hračky přineslo šestnácté století, kdy se hračky začaly již postupem času vyrábět ve velkém. Toto století předcházelo o mnoho podstatnější krok pro výrobu hračky, kterým byla v osmnáctém století Průmyslová revoluce, protože právě ona umožnila masovou výrobu hraček, které byly dostupné již pro každého člověka. Skončilo tedy rozdělení hraček určených pro bohaté a chudé rodiny, neboť hračku si teď mohl dovolit opravdu každý.

Průmyslová revoluce s sebou přinesla spoustu nového. Hračky se začínají rozvíjet po technické i estetické stránce a zpodobňují realistické věci té doby. Objevuje se mnoho hraček, které ve zmenšeném měřítku napodobují dětem svět, který je obklopoval. Tato doba byla nejvíce zasažena ze strany technického pokroku a tak se hojně vyrábí nejrůznější vláčky, autíčka a jiné technické hračky.¹⁰

Tento realistický vývoj zmenšené hračky se stále postupem času nadále vyvíjel a v průběhu průmyslové revoluce se zrodil další klíčový zlom, který vnesl obohacení do oblasti her a hraček. Jedná se o osmnácté století, které zrodilo podle Mišurcové " *nové pojetí hračky* ".¹¹ Začala se utvářet jistá odlišnost mezi dospělým člověkem a dítětem a hračka dostávala svou specifičnost s ohledem na věk a osobnost dítěte. Postupem času budeme moci sledovat stále více obohacenou stránku samotných hraček z pohledu jejich funkcí při rozvoji dítěte.¹²

1. 4 Nové pojetí dětství

Jak již bylo zmíněno hry a hračky se v naší společnosti vědomě diferencovaly a jejich vývoj se posouval dál kupředu. Časem se hračky začaly využívat i k samotné výchově a k učení dětí. Pro nás je pro toto období, učením se hrou, nejznámější osobnost J. A. Komenský, jak ostatně uvádí ve svém díle i Mišurcová. Tento jeden z nejvýznamnějších pedagogů ve svém díle Svět

¹⁰ ZDENDOS COMPANYY. *Museum hraček Rychnov nad Kněžnou – Historie hraček*, [online]. 2011, [9. 12. 2014]. Dostupné na: <http://www.muzeumhracek-rk.cz/>.

¹¹ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 10.

¹² Ibid., s. 12

v obrazech z roku 1658, předvedl dobovou charakteristiku her a hraček. Komenský pokládal hru u předškolních dětí za hravý způsob, kterým se dítě učí. A právě proto začaly pro předškolní děti v průběhu sedmnáctého století vznikat nejrůznější hračky podněcující jejich duševní a manuální zručnost. Nejznámějším souborem těchto hraček pro předškolní věk se v devatenáctém století staly takzvané Fröbelovy dárky. Fröbel patřil mezi významné německé pedagogy a je považován za zakladatele mateřské školy a za jednoho z nevlivnějších reformátorů v oblasti předškolní výchovy devatenáctého století.¹³ V jeho práci se jednalo o jednoduché dřevěné hračky geometrických tvarů, které měly sloužit ke svobodnému rozvoji dětské fantazie a kreativity.

Od počátku dvacátého století, které je známé jako " *století dítěte* ",¹⁴ se zájem o hračku v celém kulturním světě zintenzivňuje. Hračka má nejenom podporovat dětskou aktivitu, ale má také nahrazovat čím dál více omezený styk s přírodou. Hračka se již plně podílí na utváření dětské osobnosti a formuje jejich kreativitu.

V dnešní době se hračky stávají čím dál tím více předmětem zkoumání nejrůznějších věd: psychologie, fyziologie, pedagogiky, sociologie, kulturní antropologie a mnoho dalších, které se zabývají studiem, jak by taková hračka měla vypadat a jaké podstatné prvky pro výchovu dítěte by měla splňovat. Hračka se stává klíčovým prvkem dítěte v jeho rozvoji, vývoji a v jeho učení.¹⁵

¹³ Encyclopedia Britannica - *Friedrich Wilhelm August Fröbel*, [online]. Aktualizováno 24. 9. 2013, [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné na: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/220593/Friedrich-Froebel>.

¹⁴ Ibid., s. 12

¹⁵ Ibid., s. 12

2. HISTORIE HRAČKY NA NAŠEM ÚZEMÍ

V životě a ve výchově našeho lidstva měla a stále má hra a hračka důležitou funkci. Velmi bohatou historickou tradici má u nás historická hračka. Největší doklad o ni máme z osmnáctého století, kdy se hovoří o tzv. lidové hračce.

2. 1 Tradiční hračka

Většina z nás si pod pojmem tradiční hračka představí hračky vyrobené ze dřeva, které mnohdy vznikaly v návaznosti na českou a moravskou lidovou tradici. Tradiční hračky ovšem nevznikaly pouze ze dřeva, ale používal se široce dostupný materiál, jako byly například kousky látek, hlína, kukuřičné šustí a mnoho dalších materiálů. Právě hraček, vyráběné dětmi z těchto jednoduchých materiálů, se nám příliš mnoho nedochovalo.

O něco více se u nás dochovaly hračky dřevěné a hliněné, které z větší části vytvářely dětem rodiče. Velkou blízkost k hliněným hračkám měly hračky vyráběné z těsta, které sloužily nejenom k jídlu, ale také na ozdobu a výzdobu světnice.

Budeme-li hovořit konkrétně, tak oblíbenou lidovou hračkou byly například hračky pohyblivé (klepadla, větrné korouhvičky, vozíky s koňmi, káči, kolotoč, houpací kůň, velikonoční řehtačky a jiné), ale i akustické hračky. Objevovaly se i takové hračky jako nádobí pro panenky, které napodobovalo život dospělých. Samotné dřevěné hračky se u nás objevovaly počátkem devatenáctého století a jednalo se o oblíbené figurky, panenky a vojáky.

Největší vrchol lidové tvorby u nás nastal na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Nejznámějším dokladem z tohoto období mohou být vyřezávané loutky, které se vyznačovaly svou precizností a kvalitou výroby.¹⁶

Obecně vzato lidová hračka jako taková prošla mnohými změnami

¹⁶ STAŇKOVÁ, J. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Panorama, 1987. s. 23.

po stránce materiálové i výrobní. Tematicky i formou se nejčastěji objevovaly náměty typického venkovského prostředí, jako byli například statek, různá zvířátka nebo figurky oděné v tehdejší kroji a vyjadřovaly život nižších sociálních vrstev. Hračky se vyznačovaly svou řemeslností a jakousi jednoduchostí a nápaditou funkční stránkou. Byly stylově čisté, citlivě tvarované a esteticky harmonické, ať už svou barevností nebo tvarem. Nejtypičtější materiálem, jak již bylo zmíněno, bylo použití nejrůznějšího druhu dřeva.¹⁷

Hračky byly z počátku vytvářeny řezbářskou technikou, ale postupem času nahradily tyto hračky výrobky z průmyslové výroby, které jak jsme se již dočetli, byly přístupné pro všechny vrstvy obyvatelstva.¹⁸

2.2 Moderní hračka

Současný hračkářský průmysl nabízí nepřeberné množství herních předmětů nejenom pro děti předškolního věku. Připomeňme si ale z předešlých kapitol, že v dřívějších dobách, již od dob pravěku, až po dobu velmi nedávnou, dětem sloužily věci denní potřeby, které našly ve svém okolí.¹⁹ Naše hračky, tak jak je známe, postrádají mnohdy svoji funkčnost a jednoduchost, jsou velmi drahé a často jsou předmětem moderního průmyslu, byznysu a reklamy, které v dnešní době jako by vládly světem.

Nabídka herních předmětů pro děti na našem trhu se neustále rozrůstá, a to hlavně díky dovozu ze zahraničí a většímu technickému i ekonomickému rozmachu. Není proto divu, že z tak přesyceného množství hraček, ztrácí takovéto předměty původní hlavní úlohu, kterou bylo rozvíjet správný vývoj a funkci dítěte. Hračky většinou postrádají veškerou vzdělávací hodnotu a jde jen o to, která hračka svým vzhledem nebo nadměrnou funkčností předčí tu další.²⁰

¹⁷ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 21 – 22.

¹⁸ ZDENDOS COMPANY. *Museum hraček Rychnov nad Kněžnou – Historie hraček*, [online]. 2011, [cit. 9. 12. 2014]. Dostupné na: <http://www.muzeumhracek-rk.cz/>.

¹⁹ SVĚT HRAČEK. *Hračky pro vývoj dítěte*, [online]. článek 02. [cit. 23. 11. 2014]. Dostupné na <http://hracky.webz.cz/>.

²⁰ SINGLETON, K. Traditional wooden toys VS modern toys: Strawberry Children's Toys. Streetdirectory, [online]. [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné na: http://www.streetdirectory.com/travel_guide/200800/baby_and_toddler/traditional_wooden_toys_vs_modern_toys.html.

Nejdůležitější pro prodej hračky je, aby dokázala udržet krok s neustále se obměňujícími trendy ve výrobě hraček, kdy se neustále vyvíjí nové materiály a moderní výrobní technologie. ²¹ Přesto i v dnešní době najdeme na trhu kvalitnější a obohacenější hračky, než tomu bývalo dříve. Hračky vykazují mnohem větší propracovanost co se týká jejich funkcí a estetické stránky a jejich výroba musí, nebo by alespoň měla, splňovat mnoho kritérií týkající se výroby a bezpečnosti. ²²

V dalších kapitolách rozebereme různé pohledy na hračku, její současné pojetí a funkce, které se během jejího vývoje velmi změnily. Podíváme se, co všechno a jak může herní předmět ovlivnit v průběhu předškolního věku.

²¹ 2009/48/ES. Evropská komise, Podnikání a průmysl: *Bezpečnost hraček*, [online]. Praha, 18.3. 2011, [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na :<http://www.socr.cz/file/989/brozura-hracky-2011.pdf>.

²² MICHOVSKÁ, M. Kulatý stůl k bezpečnosti a zdravotní nezávadnosti nejen výrobků pro děti: Harmonizovaná sféra. *Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR*, [online]. sídlo Svazu, 26. 10. 2009, [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné na: http://www.socr.cz/file/507/coi_techicke_pozadavky_nove_smernice_na_hracky_2010.pdf.

3. SOUČASNÉ POJETÍ HRAČKY V DNEŠNÍ DOBĚ

To, jak se hračka v průběhu dob měnila a jak na ni bylo nahlíženo, jsme si představili již v předchozích kapitolách. Podstatné je ale připomenout fakt, že hračka se neustále vyvíjí a mění i v dnešní době. Pohled na ni se už sice tak nerůzní, ale ne každý chápe hračku v dnešní době stejně.

3.1 Definice hračky

Hračku představují výrobky navržené nebo určené, výlučně či nevýlučně, ke hraní dětem mladším čtrnácti let.²³ Takovéto předměty podle Fixla ovlivňují vývoj i výchovu dítěte od útlého věku. Podle něj mezi hrou a hračkou je velmi těsné spojení. Tvrdí, že hra ovlivňuje výběr hračky a hračka zase může rozvinout samotnou hru.²⁴

Hračka jako předmět, který zprostředkovává dětskou hru, může nabývat dvě různé funkce. Primární funkcí takového předmětu rozumíme moment, kdy si dítě spontánně vybere určitý předmět pro svou hru. Stane se z něj hračka, která dítěti v určitý moment zapadá do jeho herního schématu. Sekundárními hračkami pak označujeme takové, které byly ke hře zprostředkovány dospělými lidmi.²⁵

²³ 2009/48/ES. Evropská komise, Podnikání a průmysl: *Bezpečnost hraček*, [online]. Praha, 18.3. 2011, [cit. 2014-11-22]. Dostupné na: <http://www.socr.cz/file/989/brozura-hracky-2011.pdf>.

²⁴ FIXL, V. a OPRAVILOVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. s. 5.

²⁵ DOSTÁL, A. M., OPRAVILOVÁ, E. *Úvod do předškolní pedagogiky*. Praha : St. pedagog. nakl., 1978. s. 191.

3.2 Význam a funkce hračky

*" Hračky jsou důležitým společníkem dítěte v jednotlivých fázích jeho vývoje . "*²⁶

Lipovská Vladimíra

Hračka jako taková slouží především k potěšení a zábavě dítěte, ale na druhou stranu pomáhá rozvíjet duševní i tělesné schopnosti důležité pro jeho správný vývoj, zdokonaluje motorickou stránku a pomáhá jako skvělý prostředník v poznávání okolního prostředí. Herní předměty výborně slouží k rozvoji imaginace, představivosti ale i tvořivosti. Ty správné hračky rozvíjí všechny důležité smysly dítěte. Hračky vyvolávají rozvoj citové stránky nejenom svou barvou a materiálem, ale i tvarem, zvukem a variabilitou. Jsou tedy velmi podstatné jejich funkce, parametry a určení. Pomocí hračky se podporuje soustředění dítěte a jeho motivace k vytváření sociálních vztahů. Neměli bychom tedy podceňovat správný a kvalitní výběr hračky.²⁷

*" Dnešní doba přisuzuje hračkám velký význam. Podle současných hledisek mají přinášet nejenom radost a citové uspokojení, ale musí plnit ještě řadu dalších funkcí. Při jejich výběru a posuzování se přihlíží především k tomu, jak odpovídají věku dítěte, jemuž jsou určeny, zda ponechávají prostor pro dětskou fantazii a umožňují různorodou činnost, zda jejich námět i zpracování jsou dítěti srozumitelné a obohacují jeho poznání, zda jsou v rozměrech přizpůsobeny dětským proporcím, jaký je vzhled a trvanlivost materiálu, z nichž jsou vyrobeny, zda odpovídají požadavkům hygieny a bezpečnosti a zda jejich celková podoba odpovídá estetickým kritériím současné kultury. Bere se v úvahu zejména barva, tvar, povrchová úprava hmoty, zvuk i celkové ladění a výraz hračky. "*²⁸

Fixl Viktor

²⁶ OnaDnes. *Hračky nejsou jen pro zábavu, ty správné rozvíjejí smysly a vzdělávají*, [online]. [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné na: http://ona.idnes.cz/vliv-hracek-na-vyvoj-deti-0hn-/deti.aspx?c=A130928_000722_deti_haa.

²⁷ LIPOVSKÁ, V. Svět hraček. Hračky pro vývoj dítěte: *Není hračka jako hračka*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/clanek01.htm>.

²⁸ FIXL, V. a OPRAVILOVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. s. 5 – 6.

Podle Millar dítě pomocí hračky může neomezeně dát najevo veškeré své projevy a cítění a také tvrdí, že hračky vytváří vhodné prostředí pro kontakt na té nejzákladnější úrovni. Neopomenutelným faktem je, že se jedná o nepostradatelný prvek dětství. Tento fakt zmiňuje mnoho dalších autorů a mnoho lidí se na něm jednomyslně shoduje.

Stručně řečeno se dítě díky hračce dokáže plně vyjádřit a může dát najevo své potřeby a touhy.²⁹ Tuto myšlenku podporuje i Mišurcová, která ve své knize napsala: *"A právě činnost a aktivita, je oním činitelem, který člověka utváří nejmocněji. Při hře se dítě nejen formuje, ale i projevuje. Proto hra je příležitostí, kdy je můžeme hlouběji poznat a na tomto základě lépe vychovávat."*³⁰

3. 3 Vliv hračky ve vývoji a výchově dítěte

Jak již bylo v předchozí kapitole řečeno, správná a dobrá hračka by měla zajistit pohybový a rozumový rozvoj dítěte, měla by podněcovat smyslový vývoj, společenské postoje a napomáhat k dobrým návykům.³¹ Pojdme se nyní podívat na jednotlivé složky rozvoje trochu více podrobněji.

V období předškolního věku jsou pro citový a duševní rozvoj dítěte nejdůležitější takové hračky, které odráží reálnou skutečnost. Jedná se o námětové hry, které se snaží přiblížit těm skutečným. Nejoblíbenějšími hračkami proto bývají panenky pro holčičky a plyšové medvídci pro chlapce. Tyto hračky představují pro dítě živé osoby, ke kterým cítí určité pocity, povídají si s nimi, starají se o ně a na základě toho všeho se učí citlivým vztahům a chování nejen ke svým vrstevníkům.³²

Hračka jako prostředek ke komunikaci – Velká řada psychologů se shoduje na faktu, že čím více zajímavými předměty je dítě obkloповáno, tím snáze

²⁹ MILLAR, S. *Psychologie hry*. Praha: Panorama, 1978. Pyramida, 1. vydání. s. 6 – 7.

³⁰ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 7.

³¹ LIPOVSKÁ, V. Svět hraček. Hračky pro vývoj dítěte: *Není hračka jako hračka*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/clanek01.htm>.

³² LIPOVSKÁ, V. Svět hraček. Hračky pro vývoj dítěte: *Není hračka jako hračka*. [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/clanek01.htm>.

a rychleji si osvojuje jazyk a řeč.³³

K rozvoji pohybové činnosti přispívají pohybové hračky. Můžeme sem řadit například tělovýchovné pomůcky a nářadí. Přispívají k rozvoji a koordinaci nejenom základních pohybů dítěte, jako je chůze, běh nebo skákání. Nejčastějším příkladem takovýchto hraček pro předškolní děti mohou být nejrůznější tělovýchovné pomůcky a nářadí v mateřských školách, ale i nejrůznější vozíky a trakaře. U starších dětí se jedná o rozličná šlapací auta, odrážedla a koloběžky, která pomalu připravují dítě i na dopravní provoz.³⁴

Dítě si s pomocí hračky a hry začíná osvojovat základní normy chování a společenské postoje v kolektivu svých vrstevníků. Učí se spolupráci a komunikaci, ale i soupeření.³⁵ Hračka se stává důležitým prostředkem pro získání mravních citů a vlastností chování, které jsou společné a správné v naší společnosti.

Nejvýrazněji se vliv her projevuje v tom, že pomocí nich se dítě začlení do kolektivu. Kolektivní, tedy společenské hry učí respektu a ohledu vůči ostatním kolem sebe.

Hravou a zábavnou formou můžeme pomocí hračky rozvíjet u dítěte i myšlení a paměť. Dítě se za pomoci hračky učí a poznává nové věci. Osvojuje si lidské činnosti a vzorce chování. Právě pro předškolní věk je nejtypičtější metodou pro učení dětí taková hra, ke které jsou nezbytnou součástí zapotřebí vhodné hračky pro to určené. Nejčastějším typem hraček jsou takové, které dítě vybízejí ke správnému řazení a přiřazení věcí, co kdo dělá, učí se pozorovat a kombinovat, hledat způsoby a kombinace. Asi pro všechny nejnámější hračkou je například oblíbené pexeso. Je potřeba, abychom udrželi pozornost dítěte a předkládali mu různorodé hračky. Jen tak povedou dítě k hlubšímu a dokonalejšímu poznání světa.³⁶

³³ LIPOVSKÁ, V. Svět hraček . Hračky pro vývoj dítěte: *Hračky pro vývoj dítěte I*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/hracka1.htm>.

³⁴ MIŠURCOVÁ, V. a kol. Hra a hračka v životě dítěte. Praha: SPN, 1980. s. 34.

³⁵ LIPOVSKÁ, V. Svět hraček . Hračky pro vývoj dítěte: *Hračky pro vývoj dítěte III*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/hracka3.htm>.

³⁶ MIŠURCOVÁ, V. a kol., *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 36 – 38.

"Není v našem vědomí, co neprošlo našimi smysly".³⁷

John Locke

I takto by šla charakterizovat kapitola dětského vývoje za pomoci hračky. Právě předškolní období je nejpodstatnějším věkem, kdy právě zkoumání světa a rozvoj osobnosti, se děje pomocí jeho smyslů. Smyslový vývoj přechází od orálního zkoumání, tedy ústy, přes zrak, sluch a později i hmat. Postupem času se tyto funkce propojují a vytvářejí se základní poznávací zdroje.³⁸

³⁷ KOŤATKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 1. vydání, 2008. s. 24.

³⁸ *Ibid.*, s. 21.

4. KLASIFIKACE HRAČKY

V odborné literatuře můžeme nalézt nejrůznější klasifikace hračky, které se v určitých směrech shodují či nikoli. Každý, kdo se touto problematikou zabývá vystihuje jiné podstatné prvky a momenty, kterými se dají jednotlivé hračky třídit. Hračka jako taková by měla plnit určité základní funkce, ke kterým jistě patří to, že by hračka měla především odpovídat potřebám dítěte a jeho schopnostem a měla by ho zaujmout a podněcovat ke hře. Herní předmět by měl být pro dítě srozumitelný a pochopitelný a především by hračka měla dítě vybízet k rozvoji obrazotvornosti a pomáhat v jeho rozvoji.

V následujících kapitolách si rozebereme, z jakých různých hledisek se dá na hračku nahlížet a jak ji lze klasifikovat. Chceme – li podrobněji poznat a prozkoumat dětský svět hraček, je potřeba určité rozřazení a rozdělení hraček. Roztřídění takovýchto věcí je samozřejmě otázkou názoru a preferencí každého z nás, neboť každý má jiná pravidla a potřeby, jak si věci uspořádat a rozdělit.

4. 1 Druhy hraček a jejich specifika

Jak jsme již zmínili, hračka se dá klasifikovat z různého úhlu pohledu. Toto stanovisko zastával i Titěra, který ve své publikaci stanovil nejzákladnější rozdělení těchto předmětů.³⁹

Budeme – li se držet rozdělení, které si zvolil Titěra, můžeme hračku rozdělit podle nejzákladnějších prvků, a to prostřednictvím materiálu, věku dítěte a jeho pohlaví nebo dle funkce. Na hračku se dá ale mimo jiné nahlížet i z různých jiných pohledů, jako je například výtvarně estetický pohled, pedagogický, ekonomický nebo například zdravotní. I tyto normy a parametry, utváří každou hračku zvlášť.

Našlo by se ještě mnoho dalších faktorů, jak bychom mohli předměty určené dětem dále třídit a kategorizovat, ale nám postačí těchto pár

³⁹ TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. s. 25.

nejzákladnějších možností rozdělení.⁴⁰

4. 1. 1 Hračky pro určitý věk

Nejzákladnějším rozdělením hračky, které napadne zřejmě každého z nás, je bezesporu dělení podle věku. Jedná se o nejpodstatnější faktor, dle kterého se řídí většina rodičů, kteří danou hračkou pořízují svým ratolestem. Tento faktor je o to více podstatný, neboť každý věkový stupeň, kterého dítě ve svém vývoji dosáhne, potřebuje ke svému správnému rozvoji a vývoji něco jiného. Obtížnost samotných hraček se liší rozdílným věkem dítěte a tím i mírou jeho schopností.

Podle již zmíněného Titěry se hračky podle věku dělí na:

- a) kojenecké a batolecí (do 1 roku);
- b) mladšího předškolního věku (1 – 3 roky);
- c) staršího předškolního věku (4 – 6 let);
- d) školního věku (7 – 10 let);
- e) hračky pro děti starších 10 let.

Hračky pro nejmenší, se vyznačují určitými základními vlastnostmi, do kterých zcela určitě spadá snadná omyvatelnost materiálů, bezpečné tvary bez ostrých hran, ale také lehkost těchto hraček. Takovéto hračky by měly být z pohledu manipulace a jejich uchopení snadné pro jejich uživatele a měly by dítě především upoutat k jejich používání. To znamená, že by hračky měly být pestrobarevné. Asi nejdůležitějším krokem, ať už při samotné realizaci nebo koupi takové hračky, by jisto jistě měla být konstrukční stránka, neboť malé děti jsou velice vynalézavé a především zvědavé, takže bychom měli dbát na pevnost a uchycení jednotlivých komponentů, aby nehrozilo nebezpečí jakéhokoliv úrazu a poranění. Typické hračky pro tuto věkovou skupinou jsou známá a oblíbená chrastítka, nafukovací či gumové hračky nebo nejrůznější pískátka.

Podíváme – li se na hračky dětí, kterým se v této práci věnujeme primárně, je asi nejpodstatnější znovu zmínit, že děti v předškolním věku se snaží napodobovat činnost okolního světa a především dospělých. Pro mladší

⁴⁰ TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. s. 319.

školní věk jsou v tomto čase typické nejrůznější pohyblivé hračky – autíčka, vozíky, zvukové a hudební hračky nebo jednoduché kostky a skládanky, či panenky a plyšová zvířátka. Nejvhodnějšími hračky pro toto období jsou takové, které jsou variabilní a které podněcují dětskou představivost. Hračky by měly mít takovou obtížnost, aby si s nimi dítě vědělo rady a neztrácelo se ve složitosti zvolené hračky.

Ve starším věku dítěte nastává již známé období hry. Děti ve věku od čtyř do šesti let vyplňují svůj herní čas především žánrovými hrami. Hrají si na nejrůznější profese a sehrávají nejrůznější scénky a situace ze svého okolí. Objevují se také první náznaky zručnosti a dovednosti dítěte. Do hraček této věkové skupiny řadíme především tedy složitější stavebnice, panenky různých velikostí s nejrůznějšími komponenty (domečky, oblečení, nádobíčko), mozaiky, dětské nářadí, bagry, jeřáby a mnoho dalších hraček pro žánrovou hru. Hračky tohoto věku se tedy vyznačují svojí určitou složitostí, profilují se nejenom po stránce konstrukční a mechanické, ale určitý posun nastává i po stránce estetické, kdy dítě nevnímá už jen základní barevnost. Otevírá se nám tedy brána do trochu pestřejšího světa dětí.

Hračky dětí pro školní věk představují takové hračky, které by měly napomáhat dítěti ve výuce. Jedná se o nejzákladnější počítadlo, stavebnice s abecedou nebo čísly. Dítě se tak hravou formou učí a trénuje svou paměť.

Pro děti nad deset let je výroba hraček poněkud složitější. Dospívající dítě se mnohem více zapojuje do světa dospělých a hra se postupem času mění v práci. Setrvávají hračky s propracovanějšími mechanismy, se složitějšími konstrukcemi a tak podobně. ⁴¹

4. 1. 2 Materiál, jako vedoucí úloha hraček

Dalším velmi známým a důležitým prvkem u herních předmětů je samotný materiál, ze kterého jsou zhotoveny. Zvolení vhodného materiálu je klíčovým a podstatným krokem při samotné výrobě hračky. Právě toto hledisko je

⁴¹ TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. s. 25 – 28.

velmi často dostává pod hledáček odborníků, kteří testují vhodnost a zdravotní nezávadnost dětských předmětů. Často správný výběr materiálu bývá podceňován a není tomu ještě tak dávno, kdy se v otázkách materiálu kladly velké rozepře. Tradiční a hlavně přírodní materiály byly nahrazovány těmi umělými, „moderními“. To se ale v dnešní době začíná přeci jenom trochu měnit a my tak můžeme na našem trhu najít i takové obchodníky, kteří si udrželi či obnovili práci s tradičními materiály.

Když se tedy podíváme na samotné třídění materiálu a z čeho všeho mohou zákazníci vybírat, je možné rozčlenění do několika základních skupin, jako tomu udělal Titěra. Jednou z rozdělených skupin hraček jsou hračky z plastických hmot, z kovů či ze dřeva a nebo skupina takzvaných ostatních hraček, kam se řadí mnoho jiných druhů materiálu. Zmínit můžeme například papír, látky a nejrůznější tkaniny, kůže nebo například sklo.⁴² Výběr materiálu dané hračky, by se tedy měl řídit zejména dle věkové určení dítěte a měli bychom dbát na jejich nezávadnost a vhodnost pro malého uživatele.⁴³

V naší práci bychom se v této části kapitoly spíše více věnovali námi zvolenému materiálu, který se objevuje v praktické části, kterým je dřevo, a rozebrali bychom ho trochu podrobněji.

V dřívějších letech bylo dřevo hlavním materiálem při výrobě herních předmětů a i v dnešní době zůstává přinejmenším klasickým a tradičním materiálem při výrobě dětských hraček. Hračkářská výroba spadá daleko, zhruba až do poloviny osmnáctého století, kdy se u nás již objevovala průmyslově vyráběná hračka. Takovéto hračky spočívaly v tvorbě hračky lidové, ze které mnohdy čerpaly především námětovou i vzhledovou inspiraci. Postupem času se průmyslová výroba vydala cestou sériové či hromadné výroby. Hračky tak začaly ztrácet svou autentickou jedinečnost a originalitu a mnoho výrobních postupů a technik se zautomatizovalo.⁴⁴

Je třeba ale podotknout, že naše dřevěné hračky dostaly v dřívějších

⁴² TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. s.37.

⁴³ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 47.

⁴⁴ TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. s. 207.

dobách mnohonásobná, nejenom zahraniční, ocenění. Jmenovat můžeme asi nejznámější vrchol československého hračkářství, kdy v roce 1958 v Bruselu vyhrálo Československo Velkou a další tři malé ceny za kolekci dřevěných hraček.⁴⁵

4. 1. 3 Hračka, jako prostředek při rozvoji

Hračky obohacují dětskou hru a přináší do ní nový rozměr. Nejrůznější hračky rozvíjí schopnosti a dovednosti malého uživatele a podněcují v něm mnoho faktorů. Rozvíjí nejenom jeho osobnost a imaginaci, ale mnoho dalších faktorů v jeho útlém věku. Podle funkce, kterou hračky při hře plní, se dají rozdělit na :

4. 1. 3. 1 Hračky plnící funkci didaktickou

Hračky, které rozvíjí děti po stránce didaktické, bývají mnohdy označovány také za hračky výchovné, či chceme – li, za hračky podporující rozumovou schopnost dětí. Takovéto hračky by měly dětem vštěpovat nejzákladnější a nejrůznější vědomosti, týkajících se nejenom třeba přírodních či společenských věcí. Měly by především rozvíjet jejich řeč a schopnost pozorovat a poznávat. Měly by uvést do pohybu takové tři nejzákladnější pilíře, kterými jsou dětská paměť, myšlení a představivost. Asi nejznámějším prvkem jak docílit rozumové výchovy, je učení, které bychom pomocí citace Mišurcové, mohli vysvětlit takto: „ *Učení můžeme chápat jednak jako získávání informací, jednak jako osvojování lidské činnosti a chování.* “⁴⁶ U již školních dětí tento proces probíhá formou systematického vyučování, nejčastěji organizovaného ve škole, ale u předškolních dětí, kteří ještě nejsou školou povinni, poslouží velice dobře právě hračka.

Nejtypičtějším příkladem rozumového vývoje představují senzomotorické hry, které napomáhají u dětí rozvíjet smysly, ale i intelektuální hry.

⁴⁵ FIXL, V. a OPRAVILOVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. s.6.

⁴⁶ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 36.

K rozumovému vývoji přispívá celá řada hraček na našem trhu. Lze sem zařadit již dříve zmíněné a nejznámější námětové hračky, které jsou známé hlavně díky tomu, že pomocí nich se dítěti dá přiblížit svět, se kterým se setkává každý den.

Hračky didaktického typu by měly mít primárně za úkol dítě něčemu naučit. Ať už si dítě hraje s hračkou sám či za pomoci rodičů. V tomto případě pak hra nabývá formu cvičení až jakéhosi vyučování. Činnost dítěte je tak organizovaná nejrůznějšími kombinacemi, přiřazováním nebo hledáním příčin a následků, díky kterým se hravou formou učí. Správné hračky tohoto typu by měly být co možná nejrůznorodější, aby umožňovaly co možná nejhlubší duševní rozvoj.⁴⁷

4. 1. 3. 2 Socializace jako klíč k mravnosti

Úkolem mravní výchovy dětí, je utváření jejich morálky, charakteru, vlastností a jejich chování. V této oblasti zaujímá u předškolních dětí hlavní roli opět bezesporu hra. Je to nejjednodušší způsob, jak podat malému dítěti, tak nezbytnou součást v jeho výchově. Je dobré být ale v této části velice obezřetní, neboť hrou si dítě může zafixovat jak dobré, tak i špatné mravní návyky. Takovým příkladem mohou být například hry, kde se podvádí, nehraje podle pravidel nebo i lže. Z těchto her si dítě nikdy neodnese nic kladného. Teprve kladný účinek si odnese dítě jen tehdy, hraje – li se podle přesně daných pravidel, která platí pro každého. Odnese si je i tehdy, kdy se utvářejí přátelské vztahy, kde se navzájem druzí respektují a člověk bere ohled na druhé. To jsou mezníky, které dítě bude vnímat jako ty správné a dobré.

Nejvýrazněji se vliv mravních her uplatňuje, či pomáhá, u skupiny dětí, kdy se děti začleňují do kolektivu. Zde se většinou dříve nebo později každé z nich setká s určitým střetem v chování. Utužování nebo také posilování kolektivu napomáhají hry označované jako kolektivní a společenské. V mravní výchově také ovšem hraje nezbytnou roli sociální vývoj dítěte. To, na jakém sociálním stupni se právě dítě nachází, určuje jak moc se bude začleňovat

⁴⁷ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 36 – 37.

do svého okolí a mezi lidmi, se kterými se setká. V socializaci dítě ovlivňují tři nejhlavnější pilíře. Jedná se o rodinu, vrstevníky a setkávání se s dospělými mimo okruh své rodiny.

Dříve prováděné výzkumy zaměřující se na vliv her v období socializace ukázaly, že hra má v tomto období opravdu nezbytnou součást. Dítě si pomocí hry velmi dobře osvojí společenské prostředí (jedná se o námětové hry), ve kterých si mimo jiné dítě uvědomí vztahy mezi dospělými a poznají mnoho sociálních rolí), slouží velmi dobře k utváření sociálních postojů a samotných vztahů, ať už mezi vrstevníky nebo s dospělými. Socializace jde tak ruku v ruce s mravní výchovou a nelze ji při této výchově opomíjet. V předškolním věku se tedy primárně vyzdvihují hry s pravidly, kdy dítě získává určité „mantinely“ ohledně toho co se smí a co se nesmí, co se dělá a nedělá. ⁴⁸

4. 1. 3. 3 Učení krásnu

Estetickou výchovou se rozumí výchova, ve které se vytváří kladný vztah k přírodě, společnosti a umění. Estetické vnímání v sobě nese poznání mnoho estetických kvalit, jako je určitá líbivost či škaredost. Dítě se v této fázi učí především vnímat a reagovat na krásno kolem sebe.

Jak umění, tak hra jsou specifickým druhem tvorby člověka. ⁴⁹

Věra Mišurcová

Pokud budeme hovořit o spojení dětské hry a umění, tak jak ho známe my, lze v předškolním věku za takovéto hry počítat zejména ty, ve kterých se využijí prostředky tance, zpěvu, hry na hudební nástroj, ale i různě tvůrčí hry. Konkrétní příklad lze demonstrovat na takzvaných dramatických hrách, kdy dítě pomocí vlastnoručně vyrobené masky, kostýmu nebo pomocí maňáska ztvárňuje určitou

⁴⁸ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 38 – 39.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 41.

scénu, příběh. Má tak prostor projevit svou dramatickostí a tvůrčí smysl. Hra má takovou krásnou možnost, že do sebe může přibírat nejrůznější prvky krásna a předat je tak malým dětem ve formě, kterou pochopí a které budou rozumět. Je velmi úsměvné u dětí předškolního věku pozorovat, s jakou soustředěností a zájmem staví například město z kostek nebo zařizují domeček pro panenky. Už v takto útlém věku totiž sami vyhodnocují své estetické hodnoty a řídí se dle toho, jak se jim to líbí a jak to cítí. Takovéto tvůrčí hry dávají dětem prostor projevit nápodobu, kombinace, experimenty i vlastní fantazii. Dítě, aniž by to samo vědělo, prochází v tomto období první školou vkusu. Nejhlavnějším prvkem jak utvářet v dětech krásno, je předkládat jim takovéto hračky, které jim tuto schopnost umožní. Hračky na děti působí svým estetickým tvarem, barevností, použitým nebo materiálem. Mnoho výzkumů prokázalo, že dítě, již od útlého věku, nejvíce přitahuje a zaujme barevnost hračky. Teprve potom, kdy dostane prvotní podnět si s hračkou hrát, objevuje další její možnosti a kouzla. Mělo by být tedy opravdu důležité, aby se dětem dostaly jen takové hračky, které jim poskytnou příjemný estetický zážitek.⁵⁰

⁵⁰ MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. s. 41 – 43.

5. ZÁKLADNÍ MOMENTY VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE DÍTĚTE

Podobor „vývojová psychologie“ se velmi často zaměřuje s pojem „psychologie dítěte“. Ačkoli jsou si tyto dílčí obory v mnoha ohledech podobné a velmi často jdou ruku v ruce, je potřeba je umět od sebe rozlišit. Samotná psychologie dítěte se zabývá především studiem duševního stavu člověka. Tento proces probíhá již od útlého věku a končí někdy kolem šestnáctého roku života. Podstatným prvkem v tomto procesu je fakt, že takovýto duševní růst je neoddelitelný od růstu tělesného a je potřeba tyto dva faktory zohlednit.

Budeme – li se bavit o vývojové psychologii, bude nás zajímat především ontogeneze nebo – li vývoj jedince. V této oblasti je pozornost zaměřena například na vývoj inteligence či vnímání. Můžeme také říct, že vývojová psychologie se zabývá vysvětlením duševních funkcí v závislosti na jejich utváření při vývoji dítěte.⁵¹ Je důležité ještě zmínit, že psychologie, zabývající se dětským vývojem, je velice složitým a obsáhlým tématem. Pro naši práci jsme se snažili vybrat tedy taková témata, která byla důležitá pro náš rozbor k praktické části. V dalších kapitolách najdeme tedy opravdu jen výčet důležitých momentů, vztahujících se k herním předmětům.

5. 1 Tělesný vývoj předškolního dítěte

V předškolním věku dítěte, které je tak bohaté po všech nejrůznějších stránkách, jak už jsme si demonstrovali v předchozích částech, zaujímá samotný vývoj jedince obrovskou roli. Jedná se o období, ve kterém se člověk neopakovatelně rozvíjí po stránce schopností, psychické, ale i fyzické. Malý človíček překlene mnoho vývojových fází, než se dostane do námi zmiňovaného předškolního období, které je označováno jako období od třetího roku života do šesti let. Takovéto děti vykazují velkou pohyblivost a zvědavost. Přijímají mnoho podnětů a impulzů ze svého okolí, které se postupem času učí správně zpracovat. V tomto období tak dítě dozraje po všech potřebných stránkách

⁵¹ PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha. 2007. s. 7 – 8.

a dostane jak duševní, tak tělesný základ pro jeho další vývoj.

Asi nejzásadnější a nejvýraznější proměnou prochází dítě po tělesné stránce, kdy se mění nejenom jeho proporce, ale i hmotnost.⁵² Růst dítěte je řízen pravidelným a plynulým tempem, kterým se postupně navyšuje váha dítěte a stejně tak narůstají i jeho výškové centimetry. Období do šesti let, může být mnohdy označováno jako období neutrálního dětství. Tento termín se užívá v kontextu tělesného vývoje, kdy v tomto období nejsou ještě patrné konkrétní změny mezi chlapci a dívkami. Příkladem můžeme uvést období nazývané jako období první tělesné plnosti (dva až čtyři roky), kde je nejtypičtějším znakem proporce trupu, který je spíše válcovitý jak u dívek, ta u chlapců, bez viditelného zúžení a charakteristických rysů, které jsou patrné až v pozdějším věku. Postupem času se ale dítě svým tělesným vývojem dostane z období první tělesné plnosti do období první proměny postavy. Dochází k výraznějším změnám v proporcích dětského těla. Začínají se prodlužovat končetiny, mění se výška a hmotnost.⁵³ Jeden z nejvíce vyvinutých orgánů předškolního dítěte je beze sporu mozek, který na začátku školního věku váží již 1250 gramů. Ten také obstarává celkově již zkoordinované pohyby těla, oproti batolecímu období. Dítě začíná mít pod kontrolou většinu svých tělesných funkcí a působí jistěji.⁵⁴

5. 2 Seznámení s hračkou pomocí smyslů

Hmat, chuť, čich, sluch a zrak je pět nejzákladnějších smyslů člověka, které jsou tříbeny a zdokonalovány od raného vývoje každého z nás. Pomocí smyslů poznáváme svět kolem nás a seznamujeme se s nejrůznějšími předměty, materiály, lidmi i situacemi, které nás potkávají každý den. Těchto pět sensorů, bývá velmi často spojováno společně pod název senzomotorické vlastnosti dítěte. Jednoduše řečeno můžeme tento název chápat jako „smyslověpohybový“ rozvoj jedinců.

⁵² TŘESOHLAVÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. Praha: Avicenum, 1990. s. 11 – 14.

⁵³ MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. Karolinum, 2010. s. 187 – 189.

⁵⁴ TŘESOHLAVÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. Praha: Avicenum, 1990. s. 13.

Dítě v předškolním období bychom mohli jednoduše označit jako objevitele. Už od narození chce poznávat svět, do kterého se narodilo. Prvotním poznávacím smyslem v útlém věku jsou ústa, do kterých malé dítě vkládá nejrůznější hračky, které by tomu měly být přizpůsobeny. Postupem času přichází na scénu zrak, sluch a v neposlední řadě právě samotný hmat. V naší multimediální a počítačové době bychom tedy rozhodně neměli zapomínat na mnohostrannost smyslového poznání, neboť propojení a fungování smyslů vytváří základní poznávací zdroje. Každým smyslem dítě zkoumá a testuje něco odlišného. Za pomoci zvuku získává dítě bližší přehled prostorové identifikace, reaguje na zvukové projevy a vnímá i intonaci a barvu hlasu lidí.

Asi nejdominantnějším receptorem předškolního dítěte je pravděpodobně jeho oko. Vnímání za pomoci vidění, je jednou z prvotních objevovacích schopností, která přetrvává hlavně v tomto věku a hraje důležitou roli i v samotném učení. I samotní reklamní obchodníci hračkářského průmyslu moc dobře ví, co dítě zaujme na první pohled. Ano, je to bezesporu právě barevnost a tvar hraček. Barvy a tvar nejrůznějších stavebnic dítě podněcuje k objevování a k tvoření. Pak již, za pomoci hmatu, dítě získává další prožitky a zkušenosti při hře s hračkou.

5. 3 Utváření svého „ Já“

Dětská osobnost se ve věku tří až šesti let vyznačuje jistým osamostatňováním. Tento proces je zakořeněn v již zmíněném tělesném vývoji. V oblasti psychického rozvoje dítěte je nejvíce zřetelným jevem jeho řeč, kterou se naučil používat. Pomocí řeči dokáže dítě vyjádřit svůj nesouhlas, své potřeby, ale třeba i touhy a přání. Používá řeč jako plnohodnotný komunikační prostředek, kterému rozumí už i po stránce obsahové. Ví a chápe to, co dospělí kolem něj říkají.⁵⁵

Nejvýznamnější a zřejmě i nejvíce viditelná je citová složka osobnosti dítěte. City jsou v předškolním věku jeden z hlavních činitelů ovlivňující dětské chování. Dítě ještě nedovede kontrolovat intenzitu svých prožitků a nemá

⁵⁵ BĚLINOVÁ, L. *Pedagogika předškolního věku*. Praha: SPN, 1980. s. 17.

pod kontrolou své city, které cítí. Proto se nám může mnohdy jevit, že děti tohoto věku reagují přehnaně či nepatřičně. Nejlepší příklad takového prožívání je radost nebo zklamání, žal či nenaplněné očekávání ze strany dospělých, na které bude dítě reagovat mnohem více nešťastněji, než právě dospělý.⁵⁶

Dítě od útlého věku můžeme chápat jako jakousi nádobu plnou vnitřních prožitků a emocí, kterým se dítě snaží porozumět a chápat v závislosti na svém věku. Jeho osobnost, jeho „JÁ“ - univerzum, ve kterém se pomalými kroky rodí dětská identita, je řídicím faktorem veškerého jeho chování a prožívání.⁵⁷

5. 4 Vývoj dítěte po stránce kognitivní

Otázkami kognitivního vývoje dětí a mládeže se zabýval známý psycholog Jen Piaget,⁵⁸ který kognitivní vývoj rozdělil do čtyř základních stádií (senzomotorické, předoperační, konkrétních operací a formálních operací). Termínem kognitivního vývoje chápeme vývoj týkající se změn poznávacích funkcí. Do tohoto termínu spadá hned několik rozsáhlých částí. Výčtem můžeme jmenovat například vnímání, představování, fantazii, myšlení, usuzování a mnoho dalších faktorů, které se rozvíjí v průběhu celého života, s narůstajícím zráním poznávacích funkcí, procesů a zkušeností.

Nás osobně bude nejvíce zajímat jedno z již zmíněných stádií kognitivního vývoje – senzomotorické. Toto období se totiž objevuje právě od druhého do sedmého roku života. Je to období, kdy dítě už je schopno uvažovat v symbolických pojmech.⁵⁹

⁵⁶ BĚLINOVÁ, L. *Pedagogika předškolního věku*. Praha: SPN, 1980. s. 18 – 19.

⁵⁷ ŘEPA, K. V zemi já. *Katalog k výstavě prací žáků a studentů jihočeských škol*. 2009. s. 6.

⁵⁸ Žil v letech 1896 – 1980. Byl to významný švýcarský vědec, filozof a především psycholog, který bývá řazen do skupiny významných psychologů dvacátého století. Je známý především svými výzkumy v oblasti dětské psychologie. Zabýval se také řešením otázky kognitivního vývoje dětí a mládeže. SHEEHY, N. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. Brno: Barrister & Principal, 2005. s. 169 – 170.

⁵⁹ KOHOUTEK, R. Kognitivní vývoj dětí a školní vzdělávání. *Pedagogická orientace*. 2008. s. 3 – 6.

5. 4. 1 Paměť a myšlení

Paměť u dětí v tomto raném věku je spíše bezděčná, chceme-li neúmyslná, konkrétní a mechanická.⁶⁰ Předškolní věk je v tomto období charakteristický diferenciací k okolnímu světu. Je to fáze fantazijního zpracování informací a intuitivního uvažování, které v tomto věku ještě není nijak řízen logikou. Rozvoj paměti jako takové, závisí především na správném vývoji dětského mozku, dále pak na aktuální úrovni kognitivních schopností a na zkušenostech konkrétního dítěte. Zlepšení a rozvinutí kapacity paměti a rychlosti zpracování se podmiňují již zmíněnému vývoji mozku. Lze jej ale pozitivně stimulovat právě za pomoci her, v tomto případě konkrétně paměťových. Důležitým prvkem při procesu paměti je zaměření pozornosti. Právě ta se výrazněji začíná zlepšovat mezi třetím a šestým rokem života. Dítě v tomto útlém věku potřebuje dostatečnou míru informovanosti o aktuální věci nebo činnosti, která přispívá k lepšímu pochopení a zakódování v dětské paměti.

Vývoj myšlení je dlouhodobý proces. Nejužívanějším způsobem myšlení předškolních dětí je analogické uvažování. V preprimárním období děti nedovedou ještě chápat veškeré souvislosti a vzájemné vztahy jednotlivých aspektů. Prelogické intuitivní uvažování se projevuje neuvědomělou selekcí informací, ale i způsobem kterým je zpracují. Vybírají si především takové informace, které dovedou vstřebat, které se jim zdají důležité a reagují tak vždy na aktuální stav. Shrnutě bychom mohli myšlení předškolního dítěte charakterizovat určitým egocentrismem. Ulpíváním na určitých znacích a jistou magičností. Mnohdy se nám tedy může jevit, že si dítě v tomto období, žije „svůj vlastní svět“. Je to ovšem pouze z toho důvodu, že dítě interpretuje realitu kolem sebe tak, aby byla srozumitelná především pro něj samotného.⁶¹

5. 4. 2 Vnímání a pozornost

Percepce, nebo-li proces vnímání, je v předškolním období spíše globální. Je zaměřeno na souhrn jednotlivých částí, na které pak dítě nazírá jako

⁶⁰ ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. s. 68.

⁶¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.*, Praha: Karolinum, 2005. s. 176 – 201.

na kompaktní jednotný celek. Vnímání dítěte se směřuje zejména tím směrem, které je pro nějaký způsobem zajímavý, který ho upoutá.⁶² Soustředí se tedy především na obrazové prostředky, které jej přilákají v první řadě. Podstatné je tedy připomenout v závislosti k praktické části právě vizuální podobu předmětů. Samotný proces vnímání je pak uskutečněn za pomoci pěti základních smyslů, jejichž přesnou úlohu a vývoj jsme zmínili v kapitole 5. 2. s názvem Seznámení s hračkou pomocí smyslů. Bez těchto aspektů by dítě jen stěží mohlo vnímat a poznávat svět kolem sebe, který je plný informací a zajímavých podnětů.

Podíváme-li se na prvek pozornosti, určitě napadne každého z nás v první řadě to, že malé děti nevydrží u jedné věci příliš dlouho. Mezi takové nejzákladnější vlastnosti pozornosti zahrnuje Kňourková⁶³ soustředěnost, rozsah a stálost pozornosti.⁶⁴ Podíváme – li se na každou ze zmíněných složek konkrétněji, zjistíme, že projevem soustředění je intenzita a zaměření pozornosti na konkrétní jevy. Je brána jako dominantní prvek v procesu pozornosti. Kvantitativní složku tohoto procesu představuje rozsah pozornosti. Jedná se o množství informací, které jedinec dokáže najednou pojmout. Tato složka bývá velmi často ovlivňována vnějšími podněty a jeho vlastnostmi. Třetí zmíněnou složkou je chápáno jisté setrvání u určitého podnětu. Právě tomuto poslednímu bodu se předškolní děti učí určitě delší dobu. Není to otázka žádného krátkodobého učení, takže při něm rozhodně potřebují pomoc svého okolí.

5. 4. 3 Inteligence

Abychom vymezili oblast, ve které se budeme nyní pohybovat, nebylo by od věci vysvětlit samotný pojem inteligence. Psychologové Claparède⁶⁵ a Stern⁶⁶ chápou inteligenci jako duševní přizpůsobení novým okolnostem.⁶⁷ Inteligence

⁶² ULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. s. 68.

⁶³ Věnovala se nejrůznějším otázkám týkající se vývoje dětí, z psychologického pohledu.

⁶⁴ ŘESHLAVÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. Praha: Avicenum, 1990. s. 32.

⁶⁵ Edouard Claparède (1873 – 1940) byl švýcarský psycholog, lékař a pedagog. Stal se spoluzakladatelem ženovského institutu J. J. Rousseaua pro studium dítěte a výchovy.

⁶⁶ Wiliam Louis Stern (1871 – 1938) byl německý psycholog a filozof. Tento psycholog byl činný zejména v oblastech psychologie osobnosti a dětské psychologie. Stal se zakladatelem diferencíální psychologie. Je označován jako jednoho z průkopníků testových metod a výzkumu inteligence.

⁶⁷ PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. vyd. 2. s. 21 – 22.

je jakýmsi nástrojem umožňující styk mezi subjektem a univerzem.

Její počátky splývají s vývojem senzomotorické a biologické adaptace. Zrod inteligence se utváří již v prvopočátcích života dítěte, na jejímž začátku stojí asimilační činnosti, které dají vzniknout zvykům. Rodící se inteligence u malých dětí ještě z daleka nevynalézá a neodkrývá nové prostředky. Vychází z používání známých a dobře osvojených schémat, vázaných na svoji osobu, za nepředvídaných okolností.⁶⁸ Vývoj inteligence se začíná nejvíce rozvíjet kolem čtvrtého roku života. Dítě se postupem času dostává z fáze předpojmové (symbolické) na vyšší úroveň názorového (intuitivního) myšlení.⁶⁹

Inteligence jako taková je provázána s mnoha dílčími aspekty dětského vývoje, které bychom mohli rozdělit podle Kathariny Bäcker-Braun do osmi základních rovin - jazyková inteligence, hudební, matematicko - logická, prostorová, tělesně - pohybová, přirozená, duchovní a emoční inteligence. Podle autorky je v tomto případě nejpodstatnější složkou při správném vývoji inteligence především řeč, která v tomto období prochází nemalým vývojem.⁷⁰

*„Inteligence je formou rovnováhy, k níž směřují všechny struktury, počínajíc vnímáním, zvykem a elementárními senzomotorickými mechanismy“.*⁷¹

Jean Piaget

⁶⁸ PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. vyd. 2. s. 19 - 100

⁶⁹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Grada, 2006. vyd. 2. s. 84 - 85.

⁷⁰ POTMĚŠILOVÁ, P. Recenze: *Bäcker-Braun Katharina - Rozvoj inteligence u dětí od 3 do 6 let*, [online]. [cit. 22. 3. 2015]. Dostupné na: http://www.cestykatecheze.cz/_d/Rozvoj-inteligence-u-deti-3-6-let.pdf

⁷¹ PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. vyd. 2. s. 16.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. ZÁMĚR PRÁCE

Záměrem praktické části této práce bylo zhotovení tří funkčních stavebnic z předem vybraného materiálu, který byl zvolen v závislosti na možné dostupnosti, vhodnosti pro dětské uživatele, ale i díky své návaznosti na dlouholetou tradici, kterou jsme tímto chtěli připomenout.

Dřevěné stavebnice, jak již bylo naznačeno, měly být určeny pro věkovou adresnost dětí v rozmezí tří až šesti let věku. Jednalo se tedy o velmi náročnou skupinu dětí předškolního věku, u kterých je zapotřebí brát v úvahu mnoho potřebných faktorů při realizaci takovýchto předmětů. Jedním z mnoha faktorů bylo bezesporu dodržení vhodnosti materiálu a přiměřené obtížnosti samotné hračky, jejímž hlavním úkolem mělo být, aby taková stavebnice v sobě nesla určité prvky, které by zaujaly samotné dítě. Smyslem bylo tedy navrhnout takové typy herních předmětů, které by rozvíjely dětskou obrazotvornost a představivost a které by malé uživatele seznámily s naukou jednoduché urbanizace a toho, jak kdo žije.

Hračky měly být koncipovány do jistého rámce, s jednotícím tématem, jejímž hlavním principem bylo, aby předměty splňovaly prvek jakési „kulisy“. Pod tímto pojmem bylo myšleno, aby stavebnice, nejenom svým tvarem a technikou skládání, dotvářely prostředí, ve kterém si s nimi dítě mělo hrát.

Herní předměty se měly podřizovat nejenom možnostem dětského vnímání a jejich představivosti, ale mnoha dalším faktorům, týkajících se například motorické stránky a inteligence. Po této stránce pohledu se těmto ideálům určitě podřizovala nejenom samotná koncepce předmětů. Z tohoto důvodu se může některá z realizovaných stavebnic jevit pro dospělého člověka do jisté míry jako kýč.

Záměrem práce v neposlední řadě bylo i dodržování veškerých požadavků bezpečnosti a nezávadnosti hraček, určených pro předškolní děti. Tato bezpečnost se týkala především tvarové a povrchové úpravy, včetně vhodnosti zvolených barev.

7. POČÁTKY TVŮRČÍHO PROCESU

V počátcích praktické části vzniklo několik zásadních myšlenek, jak a jakým způsobem ztvárnit vybrané téma. Z prvotních námětů, které se vygenerovaly z počátečních návrhů, vzešlo trojí základní rozdělení tvorby stavebnic. Jednou z možností byl geometrický typ stavebnice, další figurální a posledním typem bylo ztvárnění architektury. V druhé řadě se pak začalo řešit, zda stavebnici vytvářet formou trojrozměrného objektu, nebo jako reliéf. Zamlouvaly se obě dvě varianty, takže každá z vybraných stavebnic je formou trojrozměrného objektu, přičemž jedna z finálních stavebnic si zachovala i výslednou reliéfní funkci.

Na úplném počátku tak přišla na řadu nejdříve inspirace, která byla čerpána z nejrůznějších publikací a časopisů, týkajících se designu. Jednou z hlavních úloh při hledání nápadů, ztvárnil samozřejmě i internet, který poskytl všestranné informace o nejrůznějších autorech, zabývajících se právě tvořením dětských hraček. Během zmapování toho, co pro dětské uživatele již vzniklo či vzniká, přišly na řadu samotné tvůrčí návrhy, z nichž po určité době bylo jasné, které ze tří předešlých rozdělení zvítězí a jakým směrem se bude práce ubírat. Zvolilo se téma architektury a urbanizace, která by se měla promítnout ve všech třech výtvarných artefaktech.

Stál před námi tedy úkol, který měl obsahovat tři výsledné stavebnice. První měla splňovat geometrickou stylizaci architektury. Vycházelo se především z jakéhosi propojení lidí ve městě a ze systému stavění panelových domů. Druhá stavebnice měla být jakousi inovací klasických dřevěných kostek, které zná každý z nás z dětství. V této fázi tvůrčího procesu se objevil prvotní záblesk nejhlavnějšího zdroje inspirace, kterým byla zelenina a ovoce, které se pak rozvinuly zejména v poslední stavebnici. U tohoto druhu stavebnice se zkoušely nejrůznější propojení tvarů a změny „klasických“ tvarů kostkové stavebnice, které byly podřízené prvotní ovocnou inspirací granátového jablka. V neposlední řadě bylo zhostit se tvorby třetí stavebnice, symbolizující urbanizaci reliéfní formou. Jak jsme již předeslali, právě tato stavebnice v sobě nesla největší díl ovocné a zeleninové inspirace. Vzešla z nejpoužívanější zeleniny v našich

domácnostech, kterou je bezesporu cibule. Její vrstvení a členění dalo této stavebnici nejpodstatnější charakter.

Po vytvoření návrhů přišla na řadu otázka samotného procesu výroby a realizace stavebnic. Ta byla podřízena především dětskému uživateli a to zejména po stránce hmatového prožitku. Tento záměr se projevil především v povrchové úpravě samotných stavebnic.

8. SAMOTNÁ REALIZACE HERNÍCH PŘEDMĚTŮ

Samotné realizaci vybraných objektů, předcházela především důkladná příprava. Součástí takovéto přípravy byly zhotovené návrhy a skici každé stavebnice, které vznikaly v tvůrčím procesu. Dalším podstatným prvkem přípravy před realizací byly přesně rozrýsované technické výkresy, které napomohly utřídit si představy toho, jak by stavebnice měla ve finální podobě vypadat. Nedílnou součástí byly i zhotovené šablony, které velmi usnadnily celý postup práce.

Společně si v následujících kapitolách rozebereme každou z vybraných stavebnic a podíváme se na to, jak vznikaly.

8. 1 Stavebnice č. I.

Z vybraného borovicového dřeva se v první řadě nařezal požadovaný tvar jednotlivých dílků stavebnice. Stylizované městečko se skládalo z několika druhů dílků, které do sebe měly snadno zapadat. Rozměry jednotlivých částí stavebnice byly: 35 x 35 mm, 35 x 60 mm, 35 x 50 mm a 35 x 65 mm, do kterých se zasouvala podlouhlá dřívka.

Na jednotlivé komponenty se po vyřezání naznačily požadované otvory, kterými se ve finální části měly protahovat podélná dřívka. Tloušťka každého z otvorů byla zhruba jeden centimetr. Mezery se vyřezaly pomocí aku vrtačky s příslušným nástavcem ve dvouh krocích. Zprvu se navrtala díra z jedné strany a ve druhém kroku se každý z dílků provrtal z opačné strany na skrz.

Dalšími dílky stavebnice byly různě dlouhá podélná dřívka v rozměrech 120, 90 a 60 milimetrů, jejichž tloušťka byla o něco menší, než u již zmíněných součástí stavebnice, a to necelý centimetr. Podélné dílky vznikaly obdobným způsobem, který měl svůj začátek v narýsování požadovaných rozměrů a jejich vyřiznutím pomocí pásové pily. Samotná kulatinka dílků se pak vytvářela za pomoci válcové frézy.

Po vyřezání všech potřebných komponentů se každý ze všech stran opracoval hrubším a posléze jemnějším smirkovým papírem, přičemž závěrečné broušení se vždy provádělo po směru let, aby byl povrch dostatečně upravený.

U perforovaných dílů bylo zapotřebí zkosit hrany tak, aby byly oblé. Kulatinky podélných částí byly pak zbrušovány za pomoci smirkové houbičky s pružným jádrem, která velmi dobře přilnula k materiálu. V některých případech byla na opracování použita přímá elektrická bruska, která se použila zejména na vybroušení vnitřních otvorů stavebnice, ke kterým byl ztížený přístup a také z toho důvodu, aby byly hladké a aby žádný kaz nebo nečistota nebránila volnému a snadnému průchodu vkládaných dřivek. Na závěr se vše důkladně očistilo od zbylých nečistot po smirkování a dílky se zbavily prachu, aby byly připravené k nanášení barvy.

Když už bylo vše potřebné připravené a stavebnice byla zcela kompletní, mohli jsme přejít k dalšímu důležitému kroku, kterým bylo dodat stavebnici to patřičné kouzlo a vdechnout jí požadované barvy. Ještě před samotným barvením, jsme dřevo potřeli navlhčenou houbičkou nebo hadříkem, a to z toho důvodu, aby se uvolněná vlákna postavila a my jej mohli ještě jednou přebrousit před samotným nanášením barvy. Na barvení stavebnic jsme zvolili matné akrylové barvy značky Denas, které jsou vodou ředitelné. Tyto barvy nesou i certifikovaný atest na dětské hračky a na styk s potravinami, takže jsou naprosto nezávadné. Pro naši realizaci stačilo zakoupit nejzákladnějších barvy – bílá, žlutá, červená a modrá. Z těchto několika základních tónů se pak namíchaly potřebné odstíny barev. My jsme zvolili odstíny ryze světlé, v barvách žluté, modré, zelené a růžové. Těmito barvami jsme pomocí kulatého štětce natřeli všechny boční hrany této stavebnice. Tento krok jsme znovu opakovali celkem třikrát, vždy po důkladném zaschnutí předešlé vrstvy.

V závěru se pro tento typ stavebnice zhotovila dřevěná krabička, opatřená dvěma kolejničkami, do kterých se zasouvalo na míru uříznuté plexisklo o tloušťce 4 mm.

8. 2 Stavebnice č. II.

I další stavebnice města vznikala z důkladně vyschlého borovicového dřeva. Jednotlivé dřevěné hranolky se slepily na požadovanou sílu jednotlivých kostek a na vzniklou dřevěnou plochu, se za pomoci předem připravených papírových šablon přenesly jednotlivé požadované tvary kostek. Vzniklý dřevěný blok se pak posléze rozřezal na vzniklé části za pomoci pásové pily. Po vyřezání všech kostek stavebnice se přešlo k povrchové úpravě dřeva, která probíhala ve stejném duchu jako u předchozí stavebnice. Jak jsme již zmínili v předešlé kapitole, samotná úprava povrchu se podřizovala především záměru práce, takže opracování povrchu jsem zvolili spíše volnější, pro větší hmatový vjem dítěte. Každá z ploch byla samozřejmě dostatečně opracovaná do takové míry, aby se dítě při hraní nijak nezranilo o ostrou hranu nebo si nezadřelo do ruky třísku.

Barevnost této dětské stavebnice vznikala mícháním základních, již zmíněných, odstínů barev Denas. Před samotným barvením kostek, se nejprve experimentovalo s mícháním barev, neboť průmyslově vyráběné akrylové barvy chytají poněkud odlišnější barevnosti, než jsme zvyklí u klasických barev. Zhotovovaly se nejrůznější barevné zkoušky a ladila se požadovaná barevnost, dle zvoleného návrhu stavebnice. Finální míchání barev pak probíhalo již při samotném nanášení barvy na kostku za pomoci kulatého štětce. Vznikly tak příjemné a pozvolné tóny různých barev.

Původní variantou obalového materiálu pro tuto stavebnici měla být na míru zhotovená krabice ve tvaru šestiúhelníku. Krabice byla koncipována z vlnité lepenky, pro kterou byl navržený i grafický potisk, který měl znázorňovat kostky v jejím obsahu. K tomuto druhu stavebnice se ale nakonec vytvářely dva dřevěné rámečky, které byly zhotoveny primárně pro funkci převozu, ale nakonec velmi dobře posloužily i jako obalový materiál, který utřídil kostky podle toho, jak do sebe zapadají. Rámeček se vytvářel za pomoci nařezaných prkének požadovaného rozměru, které byly důkladně opracované a zbroušené. V závěrečné fázi byla prkénka spojena za pomoci předem připravených vyřezaných spojů, do kterých se nanoslo trochu lepidla a zasadila se připravená dřívka. Ve finále se vytvořený rámeček nalepil na předem vyříznutou dřevěnou desku a znovu se přebrousil smirkovým papírem pro jistotu hladkosti.

8. 3 Stavebnice č. III.

Obě dvě kruhové části abstrahované vesničky vznikaly obdobným způsobem, na jehož počátku stálo vyříznutí dvou kruhů, o průměru přibližně dvaceti až dvaadvaceti centimetrů, z olšového a borovicového dřeva. Vycházelo se z roz rýsovaného návrhu jednotlivých částí, podle kterého se předkreslil tvar a rozčlenění stavebnice na vyřízlou kruhovou výseč. Každý z dílků stavebnice byl vyřezán pásovou opilou. Povrchová úprava byla schodná jako u předešlých stavebnic. Každý kousek stavebnice byl tedy osmirkován, zbaven vystouplých vláken dřeva a očištěn od zbylých nečistot.

Barevnost každé kruhové stavebnice byla volena do konkrétních tónů tak, aby společně vytvářely příjemnou barevnost stavebnice. První kruhová část, symbolizující venkovská obydlí, je laděná v tónech růžové, červené a hnědé. Druhý skládací kruh, který má představovat okolní krajinu, je v barvách oranžové, okrové a zelené.

Každá kruhová stavebnice je opatřena dřevěným rámečkem, ve stejném tvaru. Rámeček vznikl vyříznutím dřevěné kružnice o průměru necelých dvaceti jedna centimetrů, která se pak rozřezala na menší dílky, které se pak k sobě slepily. Jednotlivé výseče kruhu, široké jeden centimetr, se k sobě skládaly křížem. To znamená, že se střídal směr let, aby rámeček lépe držel a nezlomil se.

9. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo shrnutí základního vývoje herních objektů, včetně toho, jak se hračky vyvíjely v různých dobách a také to, jakým způsobem ovlivňovaly malé uživatele dříve, ale i dnes. Hlavní dvě otázky, které stály na počátku a utvářely celý průběh práce zněly: „ **Jakým příznivým způsobem může hračka ovlivnit vývoj dítěte?**“ a „**Co může představovat hračka u dítěte v preprimární sféře?**“. Chtěla jsem poukázat na to, že hra je činnost, která je v tomto období neodmyslitelnou součástí života dítěte a že předměty, které samotnou hru doprovází, mají velmi důležitou roli. Jedná se právě o hračky, které by měly dítě především podněcovat k jeho hře, měly by rozvíjet jeho schopnosti, dovednosti a estetické citění. Několik kapitol práce je tedy věnováno samotné problematice herních předmětů a především tím, jaké funkce mají a jak napomáhají dítěti v jeho složité vývojové fázi. Snažila jsem se osvětlit nejenom stránky týkající se hraček, ale i takové stránky, zaobírající se ontogenezí předškolních dětí. Zjistit, jak vlastně vývoj takového dítěte probíhá a co je v těchto momentech nejdůležitější.

Ze součtu těchto dvou prvků (funkce a vlivu hračky + vývojem předškolního dítěte) jsme pak vyšli v druhé části práce. Výslednou prací byly tři dřevěné stavebnice, které reflektovaly zjištěné poznatky. Zdůrazňovaly tedy především to, že období předškolního dítěte je v mnoha publikacích označované jako „ **Obdobím hry**“. Zrcadlily nejpodstatnější aspekty, kterými byla bezpečnost a nezávadnost hraček, jejich didaktická stránka, funkčnost a neméně podstatné hledisko, kterým bylo rozvíjet estetické citění dítěte. Zhotovené stavebnice by tak měly poukázat i na to, že bychom výběru správné a především kvalitní hračky, měli věnovat dostatečné množství pozornosti a že by rodiče měli brát v úvahu více podstatnějších aspektů, než jen ty prvotní, kterými může být cena, první dojem a podobně.

K závěru bychom pak mohli připojit citát, který zdůrazňuje to, na co bychom v dospělosti neměli zapomínat. Na to, co je tak typické pro období hry.

„Hra je jeden z nejefektivnějších způsobů, jak zjednodušit život. Přesně to jsme dělali jako děti, ale v dospělosti jsme si hrát zapomněli.“ (Albert Einstein) ⁷²

⁷² SVOBODA, M. Citáty slavných osobností. Citáty o dětech. [online]. [cit. 21. 3. 2015]. Dostupné na <http://citaty.net/citaty-o-detech/?page=6>

Seznam příloh

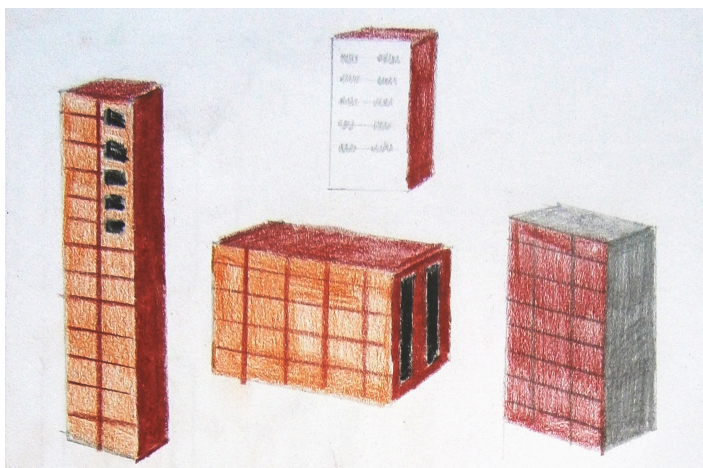
10. PŘÍLOHY.....	50
I. Návrhy stavebnice č. 1.....	50
II. Návrhy stavebnice č. 2	55
III. Návrhy stavebnice č. 3	60
IV. Finální stavebnice.....	66
IV. I Stavebnice č. 1.....	66
IV. II Stavebnice č. 2.....	69
IV. III Stavebnice č. 3	71

10. PŘÍLOHY

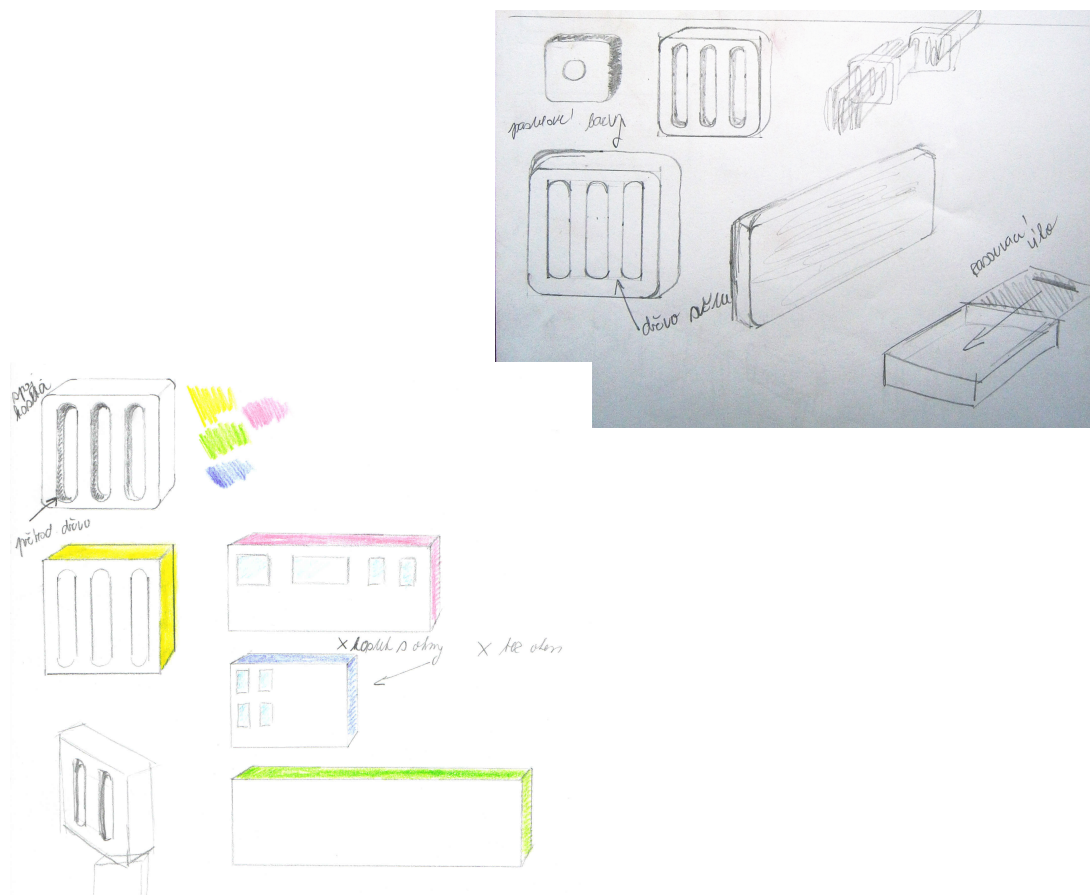
I. Návrhy stavebnice č. 1

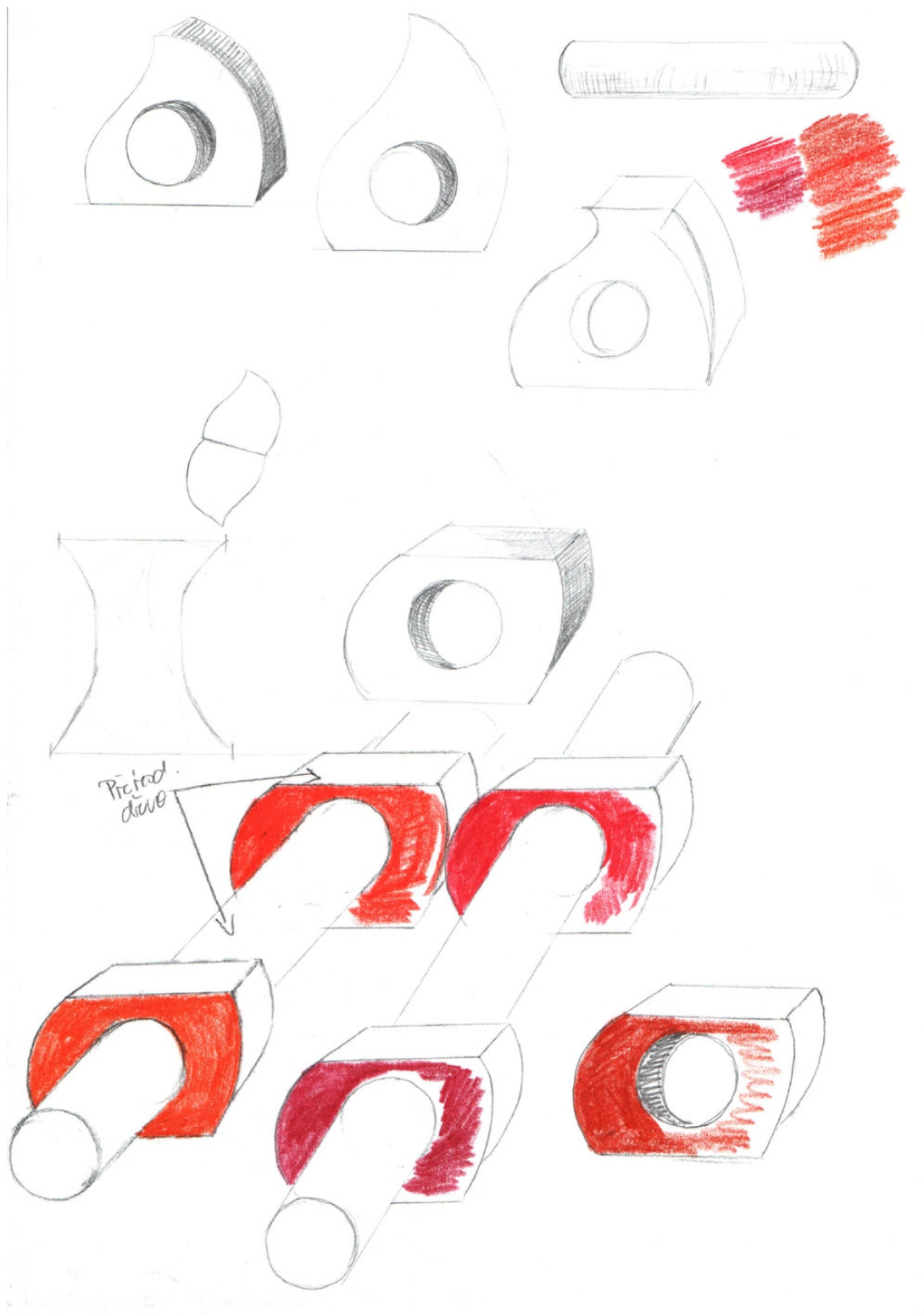
Obr. č. 1 Schématické návrhy budov

Obr. č. 2 Prvotní fáze kostek stavebnice č. 1

Obr. č. 3 Návrhy skládacího systému

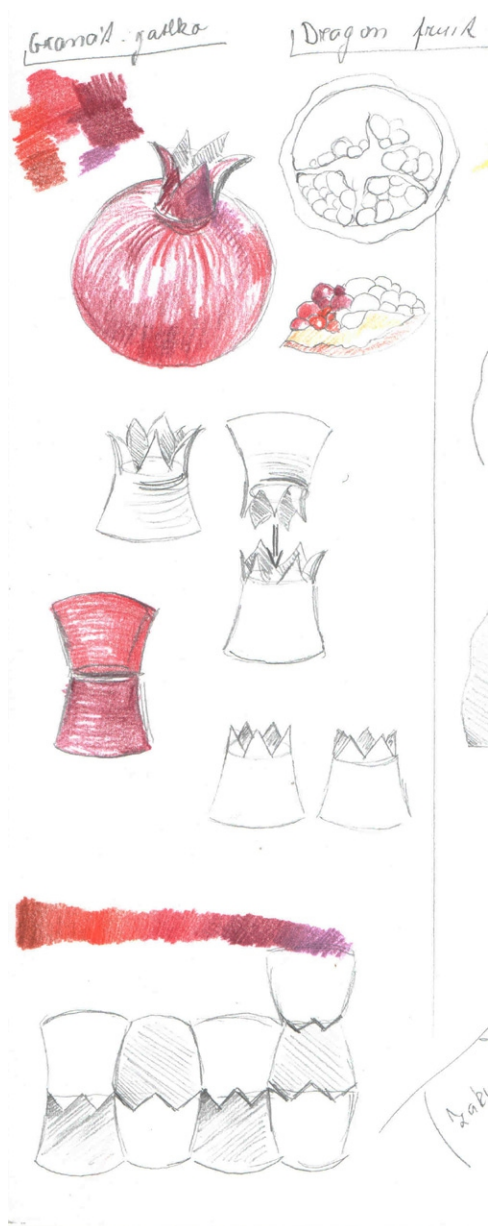

Obr. č. 4 Návrh varianty skládacího systému stavebnice

Obr. č. 5 Další z návrhů skládacího mechanismu.

II. Návrhy stavebnice č. 2

Obr. č. 7 Zdroj inspirace (granátové jablko) a skica systému skládání stavebnice

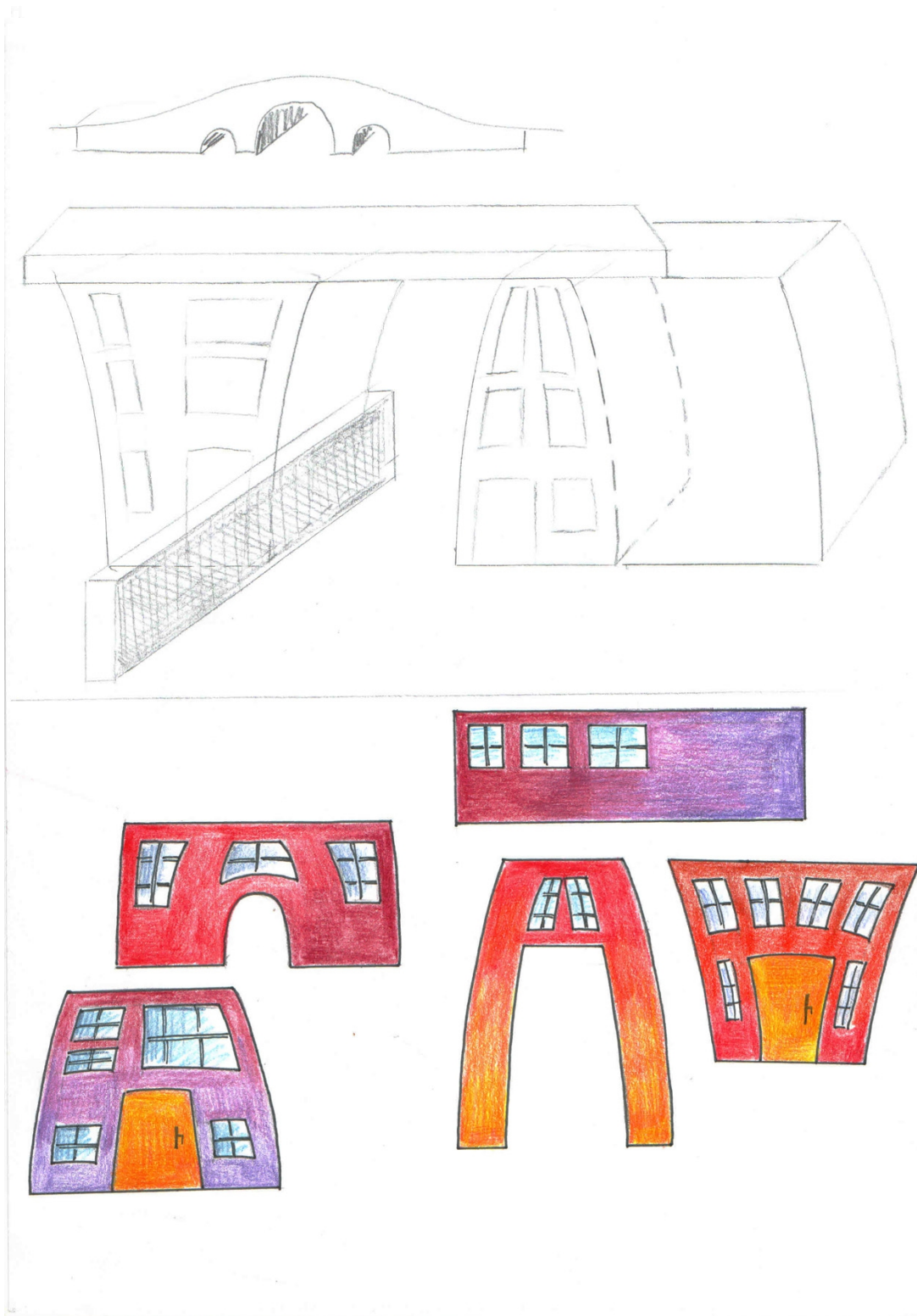
Obr. č. 8 Návrh tvaru kostek

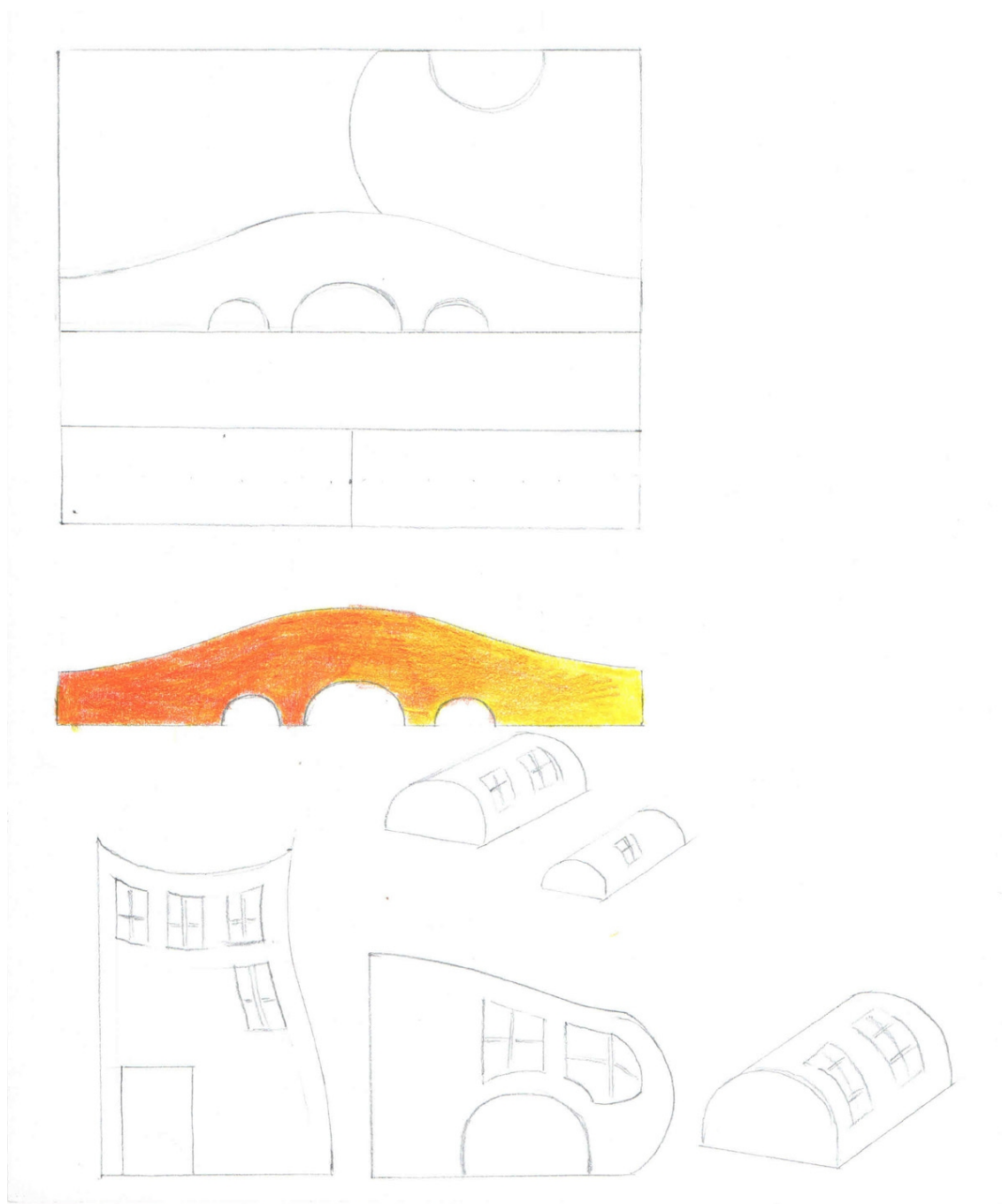
Obr. č. 9 Návrh tonální škály první části kostek.

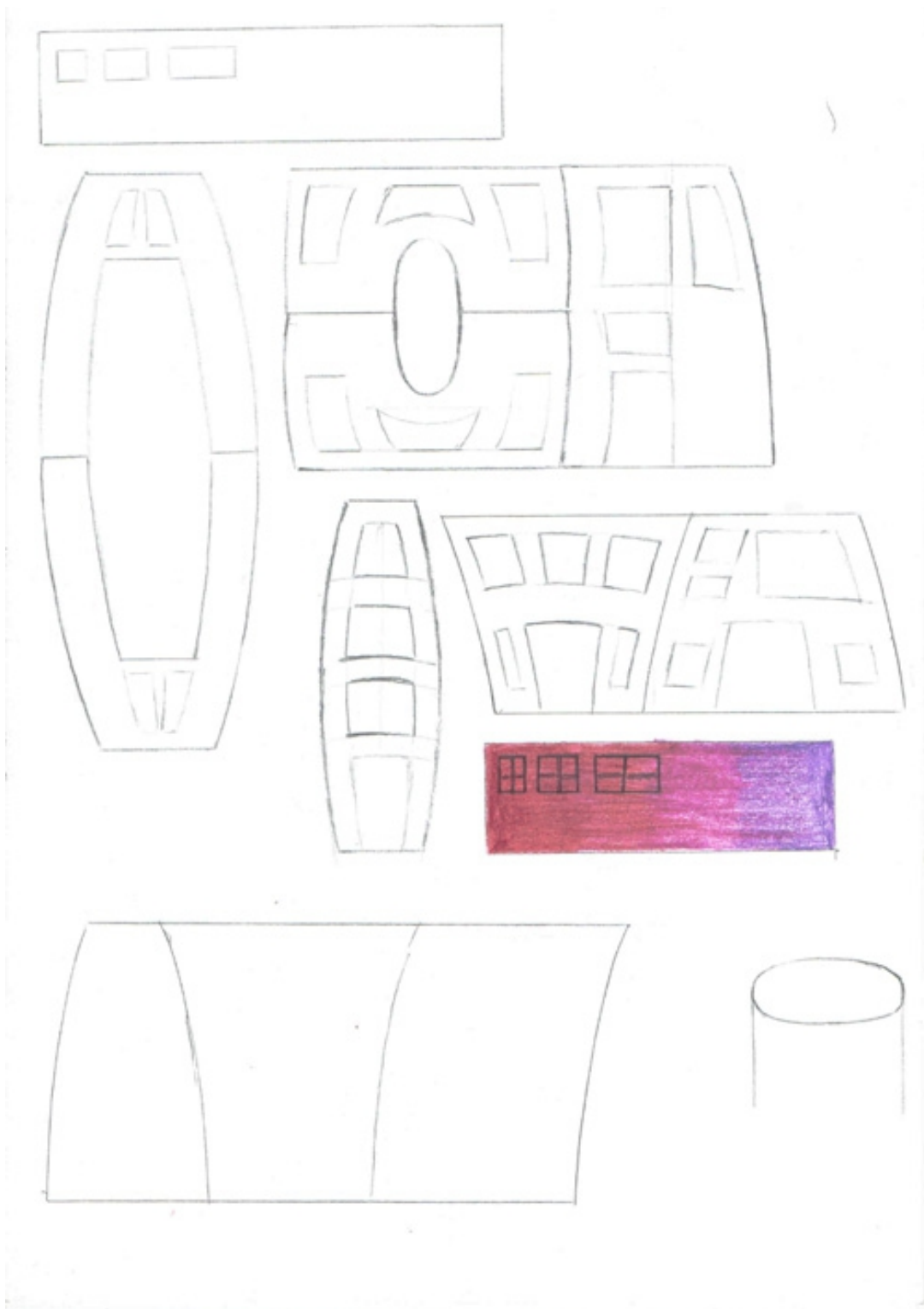
Obr. č. 10 Návrh tonální škály druhé části kostek.

Obr. č. 11 Návrhy variant kostek.

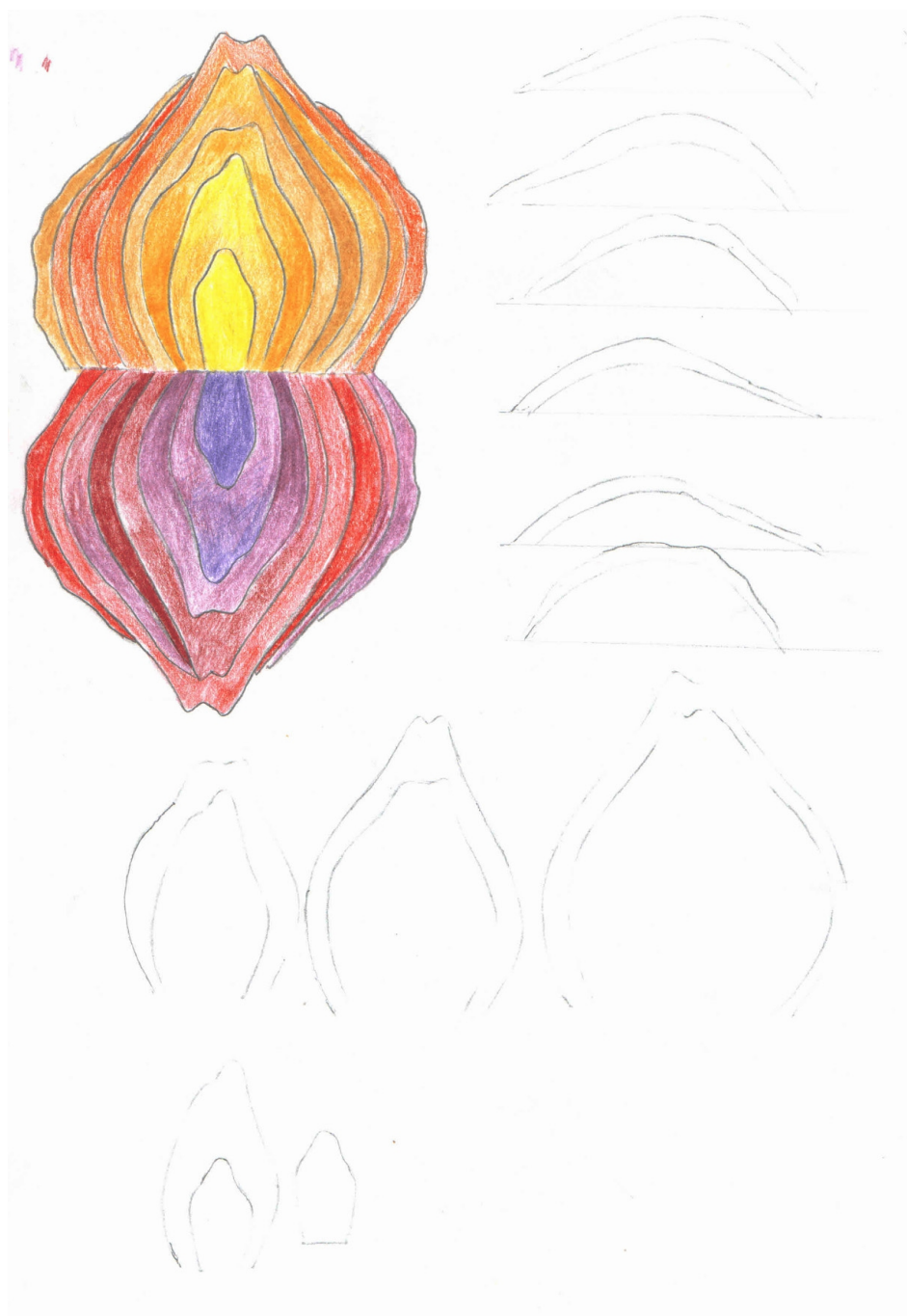

Obr. č. 12 Další varianty tvarů kostek

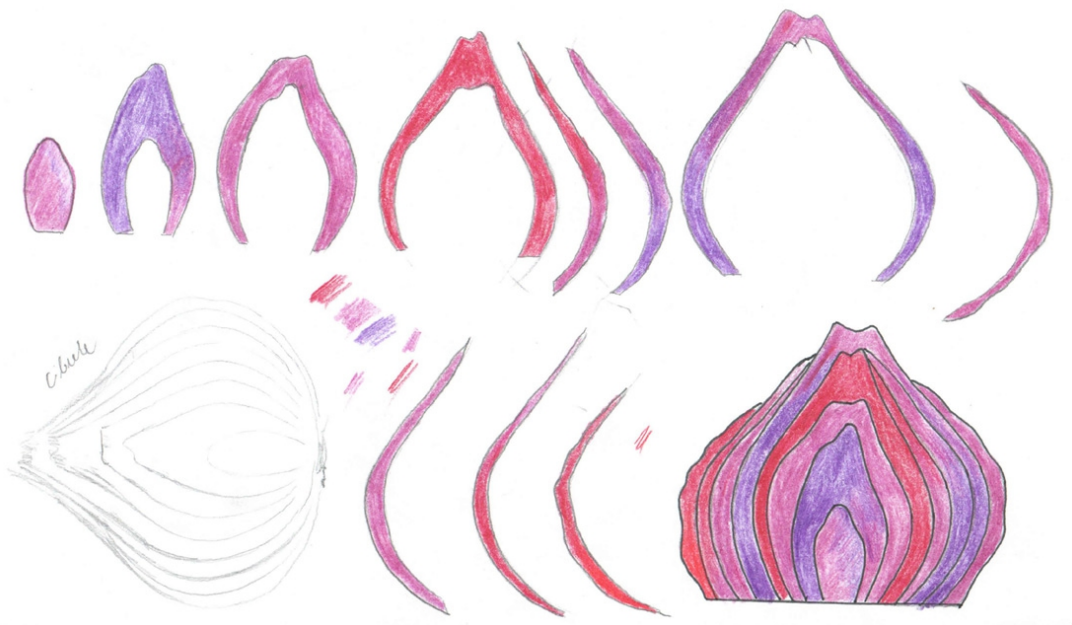

Obr. č. 13 Variace kostek

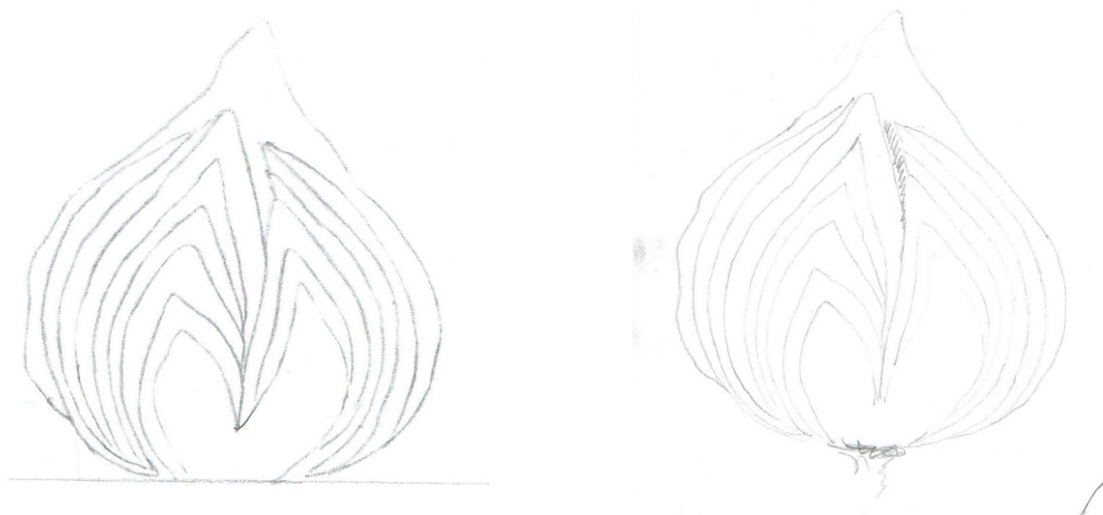
III. Návrhy stavebnice č. 3

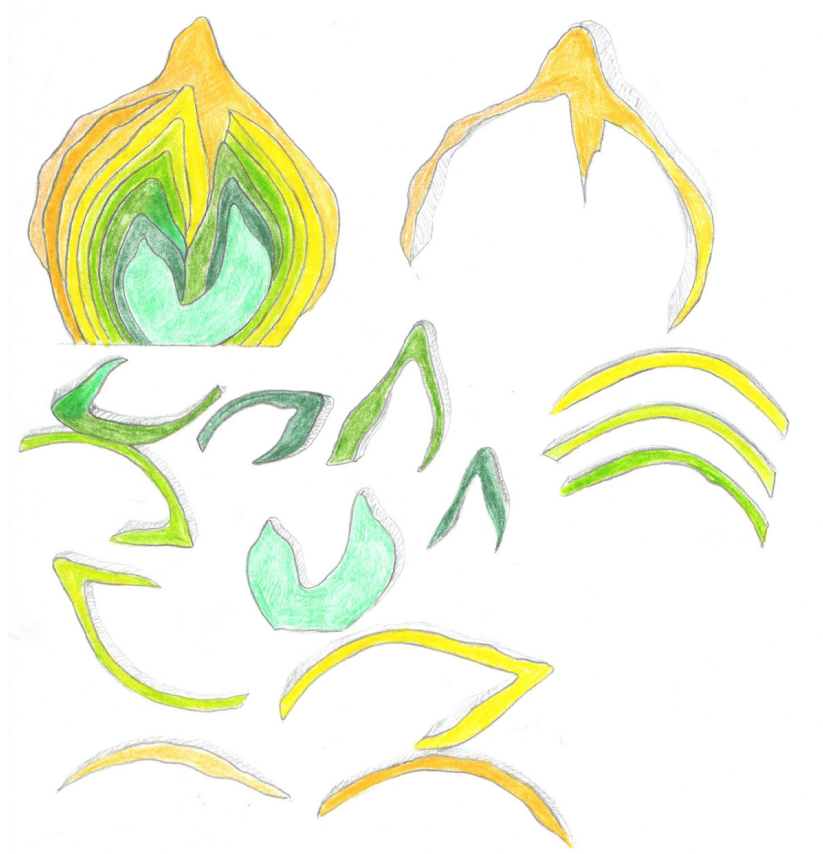
Obr. č. 14 Návrhy barevných variant a rozložení prvku.

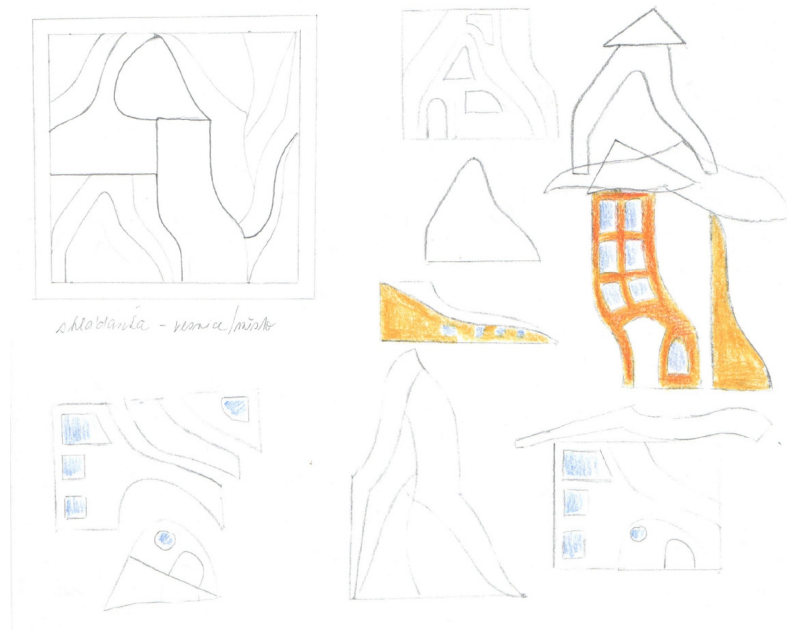
Obr. č. 15 Způsob skládání stavebnice vycházející z vrstev zvoleného prvku – cibule.

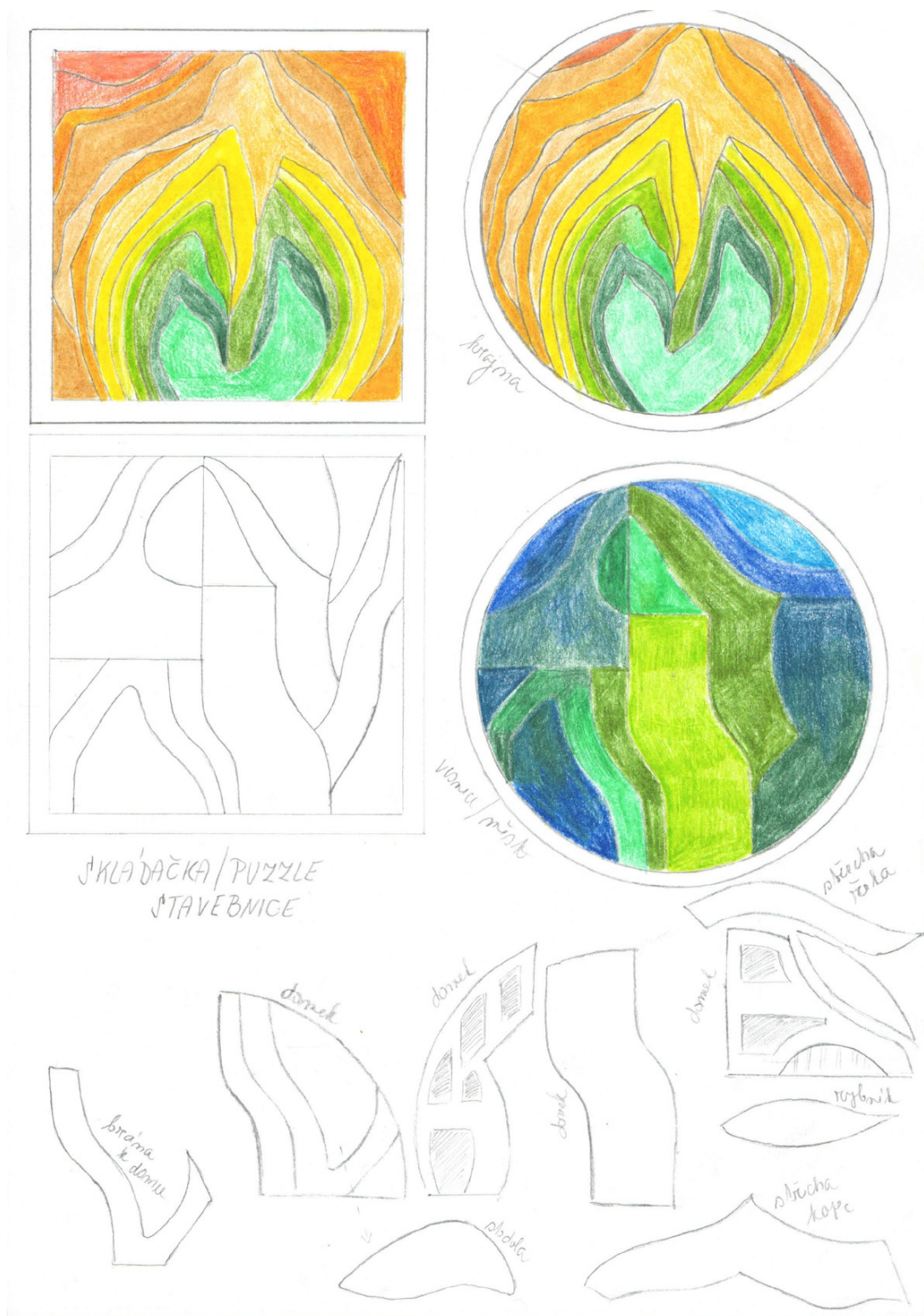
Obr. č. 16 Stylizace částí cibule.

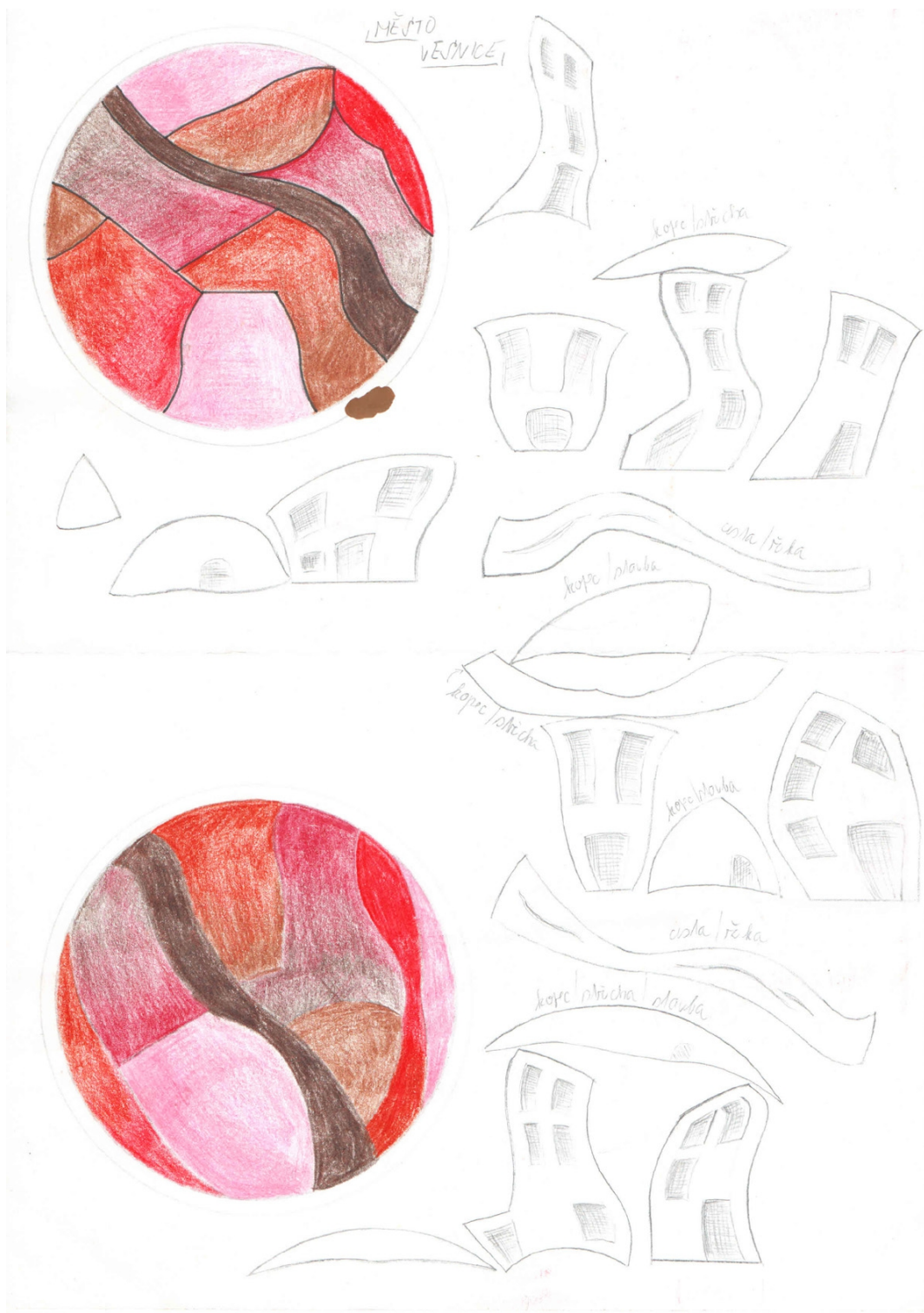
Obr. č. 17 Stylizace cibule do prvků představující krajinu.

Obr. č. 18 Prvotní návrh na prvky znázorňující vesničku.

Obr. č. 19 Návrhy rozčlenění kruhové výseče.

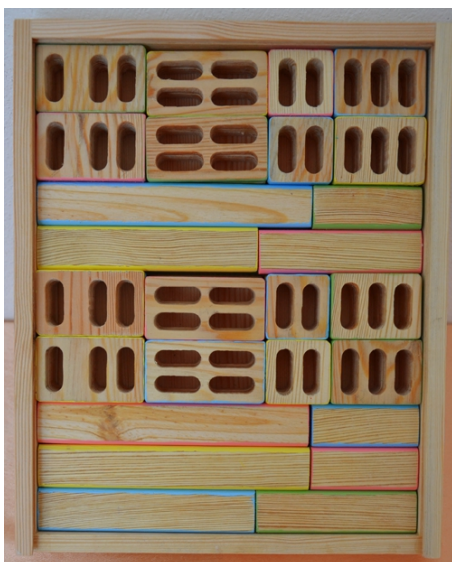
Obr. č. 20 Návrh první kruhové výseče stavebnice znázorňující budovy vesničky.

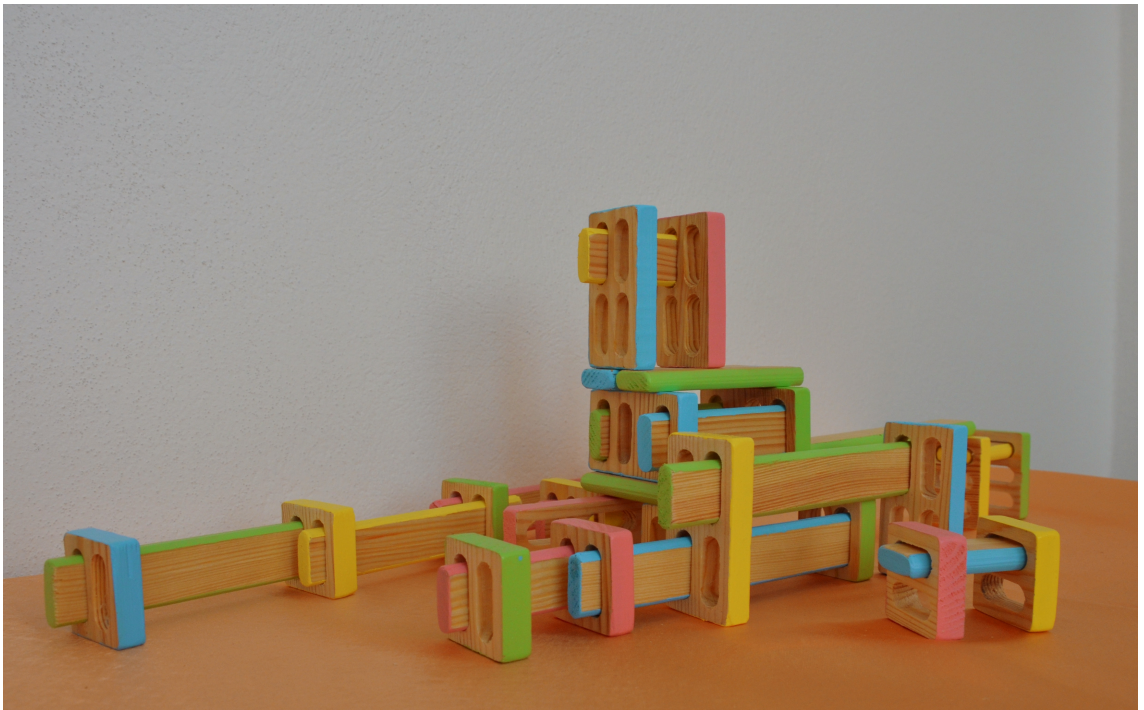
Obr. č. 21 Návrh druhé z kruhových výsečí stavebnice znázorňující krajinu vesničky.

IV. Finální stavebnice

IV. I Stavebnice č. 1

IV. II Stavebnice č. 2

IV. III Stavebnice č. 3

11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Tištěné zdroje

1. BĚLINOVÁ, L. *Pedagogika předškolního věku*. Praha: SPN, 1980. 416 s. ISBN neuvedeno
2. DOSTÁL, A. M., OPRAVILOVÁ, E. *Úvod do předškolní pedagogiky*. Praha: SPN, 1985. 263 s. ISBN neuvedeno
3. FIXL, V. a OPRAVILVÁ, E. *Současná hračka*. Praha: Odeon, 1979. 72 s. ISBN 1-522-79
4. KOHOUTEK, R. Kognitivní vývoj dětí a školní vzdělávání. *Pedagogická orientace*. 2008. roč. 18. č. 3. 22 s. ISBN neuvedeno
5. KOŤATKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. 200 s. ISBN 978 - 80 - 247 - 1568 - 1
6. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Grada, 2006. vyd. 2. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0
7. MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. Karolinum, 2010. 269 s. ISBN 978-80-7184-867-7
8. MILLAR, S. *Psychologie hry*. Praha: Panorama, 1978. 353 s. ISBN neuvedeno
9. MIŠURCOVÁ, V. a kol. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1980. 143 s. ISBN neuvedeno
10. PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2007. vyd. 4. 143 s. ISBN 978 - 80 - 7367 - 263 - 8
11. PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. vyd. 2. 168 s. ISBN 80 - 7178 - 309 - 9
12. ŘEPA, K. *V zemi já, Katalog k výstavě prací žáků a studentů jihočeských škol*. 2009. 33 s. ISBN 978 - 80 - 86952 - 31 - 4
13. SHEEHY, N. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. Brno: Barrister & Principal, 2005. 240 s. ISBN 80-86598-82-9
14. STAŇKOVÁ, J. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: SPN, 1967. 170 s. ISBN neuvedeno

15. ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. 247 s. ISBN 80-246-0877-4
16. TITĚRA, D. a kol. *Hračky: Konstrukce a výroba*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1963. 319 s. ISBN neuvedeno
17. TŘESOHlavÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. Praha: Avicenum, 1990. 121 s. ISBN 80-201-0015-6
18. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.*, Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80 – 246 – 0956 - 8
19. WINNICOTT, D. W. *Playing & Reality*. Routledge, 2005. 214 s. ISBN 0415345464

2. Elektronické informační zdroje

20. LIPOVSKÁ, V. Svět hraček, *Není hračka jako hračka*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/clanek01.htm>.
21. LIPOVSKÁ, V. Svět hraček, *Hračky pro vývoj dítěte I*, [online]. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/hracka1.htm>.
22. LIPOVSKÁ, V. Svět hraček, *Hračky pro vývoj dítěte III*, [online]. [cit. 20. 11. 2014]. Dostupné na: <http://hracky.webz.cz/hracka3.htm>.
23. MARTINA, *Hry a hračky starých Egyptanů*, [online]. [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné na "<http://masch.blog.cz/> " .
24. POTMĚŠILOVÁ, P. Recenze: *Bäcker–Braun Katharina - Rozvoj inteligence u dětí od 3 do 6 let*, [online]. [cit. 22. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cestykatecheze.cz/d/Rozvoj-inteligence-u-deti-3-6-let.pdf>
25. SVĚT HRAČEK. *Hračky pro vývoj dítěte*, [online]. článek 02. [cit. 23. 11. 2014]. Dostupné na <http://hracky.webz.cz/>
26. SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností. Citáty o dětech*, [online]. [cit. 21. 3. 2015]. Dostupné na <http://citaty.net/citaty-o-detech/?page=6>

27. ZDENDOS COMPANY, *Museum hraček Rychnov nad Kněžnou – Historie hraček*, [online]. [cit. 9. 12. 2014]. Dostupné na <http://www.muzeumhracek-rk.cz/>
28. 2009/48/ES. Evropská komise, Podnikání a průmysl: *Bezpečnost hraček*, [online]. Praha, 18.3. 201. [cit. 22. 11. 2014]. Dostupné na :<http://www.socr.cz/file/989/brozura-hracky-2011.pdf>